

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Veronika Junková

Cyrill Dušek 1881-1924

„V *Čase* a v Maffii“

Cyrill Dušek 1881-1924

„In the magazine *Čas* and the resistance movement Maffie“

Praha 2014

Vedoucí práce: doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.

Poděkování

Milou povinností je poděkování především vedoucí této práce doc. PhDr. Magdaléně Pokorné, CSc. za její odborné vedení, vstřícnost a cenné rady, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Poděkování patří také Mgr. Liboru Jůnovi, Ph.D. za ochotu a pomoc při výběru pramenů, týkajících se osobnosti Cyrilla Duška. Děkuji také všem dalším pracovním Archivu Národního muzea za jejich trpělivost, Mgr. Pavlu Hanychovi za rozhovor o rodině Duškových a mé rodině za podporu po celou dobu studia.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita k získání jiného či stejného vysokoškolského titulu.

V Praze dne 24. června 2014

podpis:

Anotace

Bakalářská práce *Cyrill Dušek 1881-1924. V Čase a v Maffii* je biografií, zpracovanou na základě dostupných publikovaných pramenů, literatury a zejména bohatého a dosud nepříliš vytěženého archivního materiálu z osobního fondu Cyrilla Duška. Práce se soustřeďuje na zachycení redaktorské a veřejné činnosti Cyrilla Duška v předválečném období, primárně je však zaměřena na období první světové války. Cílem této práce je podrobné zpracování působení Cyrilla Duška v Maffii, zejména jeho účasti v tzv. knoflíkové aféře, která výrazně ovlivnila jeho další osud během války. Okrajově je v této práci nastíněn i Duškův poválečný život, který se formoval právě na základě jeho osobních kontaktů a zkušeností z *Času* a Maffie.

Klíčová slova: Cyrill Dušek, České dějiny 20. století, Česká strana pokroková, časopis *Čas*, první světová válka, český domácí odboj Maffie

Abstract

The bachelor thesis *Cyrill Dušek 1881-1924. In the magazine Čas and the resistance movement Maffie* is a biography based on accessible published sources, literature and particularly the rich and almost unused archival material from the inheritance fund of Cyrill Dušek. The focus of the thesis is to depict Dušek's editorial and public activities in the period before World War I, and during the World War I, which is its principal period of focus. The aim of the thesis is a detailed overview of Cyrill Dušek's work for the resistance movement Maffie and particularly his involvement in the so called button affair (knoflíková aféra), which influenced his further fate in the war. On the margins the thesis also shows Dušek's life after the war, which was influenced by his acquaintances and experience from the magazine *Čas* and the resistance movement Maffie.

Key words: Cyrill Dušek, Czech history of 20th century, Czech Progressive Party, the magazine *Čas*, World War I., Czech resistance movement Maffie

Obsah

Úvod.....	6
1. Mládí, rodina a studia	9
2. Literární, redaktorská a politická činnost do roku 1914	12
2.1 <i>Slavia</i>	13
2.2 <i>Lidové noviny</i> v Brně	14
2.3 <i>Syndikát pražských denníkářů</i>	14
2.4 <i>Čas</i> do roku 1914	16
2.4.1 Poměry v redakci	19
2.5 Česká strana pokroková	21
3. První světová válka	23
3.1 Do zastavení <i>Času</i>	23
3.2 Maffie.....	29
3.2.1 Knoflíková aféra	31
3.2.2 Kriminál	35
3.3 Události roku 1917.....	43
3.3.1 Snahy o koncentraci stran 1917-1918.....	44
3.4 Zlomový rok 1918.....	47
4. Další osudy Cyrila Duška	53
Závěr	59
Seznam pramenů a literatury	61
Příloha.....	66

Úvod

Jméno Cyrila Duška¹ je v kruzích běžné české společnosti dnes většinou neznámé. V období vzniku republiky se zrodila řada „velkých osobností,“ které se dostaly do povědomí české společnosti, mimo Tomáše Garrigue Masaryka a Edvarda Beneše se jedná především o „muže října“ a osobnosti první vlády Karla Kramáře. Ti, kteří se přímo nepodíleli na vzniku československého státu, bývají často upozaděni, ačkoliv jejich válečné zásluhy a osudy by neměly být zapomenuty. Jednou z těchto pozapomenutých osobností je právě i Cyril Dušek.

Před válkou působil v České straně pokrokové a jako odpovědný redaktor *Času*. Právě zde spolupracoval s T. G. Masarykem a dalšími kolegy, kteří později stáli v čele boje za samostatný stát. S příchodem první světové války nastal v jeho životě obrovský zlom. Jeho dosavadní kontakty s nejvyšší českou elitou mu zajistily účast v českém domácím odboji. Během války byl dvakrát vězněn, což trvale podlomilo jeho zdraví a ovlivnilo jeho další životní cesty. Na vzniku republiky se sice přímo nepodílel, ale to je spíše dílem náhody. Byl totiž vybrán do delegace, která v říjnu 1918 odcestovala v čele s Karlem Kramářem do Švýcarska, kde byla vedena jednání o vzniku samostatného státu. Cyrilu Duškovi nebylo včas opatřeno vízum švýcarského konzulátu, takže nemohl s delegací odjet a musel zůstat v Praze. V lednu 1919 odcestoval na versailleskou mírovou konferenci, kde se rozhodlo o jeho dalším osudu. Toho roku začal působit ve službách ministerstva zahraničních věcí a v diplomacii pak působil i nadále. V roce 1920 se stal prvním vyslancem ve Švýcarsku, kde působil do prosince 1921, kdy byl kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu odvolán. Záhy byl jmenován generálním konzulem v Káhiře, právě zdejší subtropické podnebí mělo jeho zdravotní stav zlepšit. V červenci 1922 Československo uznalo suverenitu Egypta, bylo tedy nutné na jeho území zřídit vyslanectví. Prvním vyslancem se stal dosavadní generální konzul Cyril Dušek. Zavádění nového úřadu bylo pro již těžce nemocného Duška vysilující a v lednu 1924 ve 42 letech své dlouholeté chorobě podlehl.

¹ V celé práci je užívána moderní podoba jména Cyril, ačkoliv v dobových osobních dokumentech je většinou užito jméno Cyrill.

Cílem této práce je zmapování životní cesty Cyrila Duška se zaměřením na jeho působení v deníku *Čas* a především na jeho činnost v době první světové války. Dosud nebyla vydána monografie, zaměřující se na život Cyrila Duška, existují sice publikace, v nichž se objevuje jeho medailon, ale nejsou v nich podrobně popsány okolnosti jeho života. V moderních publikacích se jméno Cyril Dušek objevuje zřídka, pokud ano, tak většinou v souvislosti s knoflíkovou aférou, ale nejsou v nich o něm žádné podrobnější informace. V současné době však vzniká publikace, zaměřující se na korespondenci Pavly Duškové z dob, kdy byl její choť Cyril Dušek ambasadorem v Egyptě, v budoucnu bude tedy možné využít publikovaný materiál alespoň z poslední etapy jeho života.²

Velmi užitečným pramenem jsou vzpomínky jeho kolegů a přátel jako byl Jan Herben, Viktor Dyk, Jan Hajšman, Arnošt Heinrich nebo Josef Svatopluk Machar, které mi pomohly osvětlit spoustu otázek v oblastech jeho politického i všedního života a přiblížit jeho charakter a povahu. Nejvýznamnějším pramenem je však osobní fond Cyrila Duška, který je uložen v Archivu Národního muzea v Praze. Obsahuje bohatý a dosud nepřilíživě vytěžený materiál, z něhož jsem čerpala především. Použila jsem i další fondy jiných osob, s nimiž byl Cyril Dušek v pracovním či osobním kontaktu. Konkrétně fond Františka Veselého, kde se nachází informace ohledně *Času* a korespondence s Cyrilem Duškem, která je jak pracovního, tak osobního charakteru a fond Bedřicha Hlaváče, kde jsem využila korespondenci s Cyrilem Duškem, která je osobního charakteru. Dobrým zdrojem mi byl i fond Maffie, kde se nachází výpověď Jana Hájka, kterou poskytl prof. Miladě Paulové a lékařské zprávy o zdravotním stavu Cyrila Duška po prvním uvěznění. Všechny tyto fondy jsou také uloženy v Archivu Národního muzea v Praze.

Práce je rozdělena chronologicky do kapitol a podkapitol. První kapitola je věnována Duškovým studiím a rodinným poměrům. Jsou zde nastíněny osudy jeho dvou významných bratrů Bohuslava a Bořivoje Duškových a také jeho manželky Pavly Duškové. Druhá kapitola je věnována literární, redaktorské a politické činnosti Cyrila Duška do roku 1914. V tomto období působil jako odpovědný redaktor *Času* a získával zkušenosti a kontakty, které se ukázaly jako klíčové v nadcházející životní etapě. Právě

² Publikace vzniká díky kolektivu autorů Hana Havlůjová, Hana Navrátilová, Adéla Jůnová Macková a Libor Jůn.

létům první světové války je věnována třetí kapitola. Podle mého názoru naprosto stěžejní část jeho života. Již v roce 1914 byl jako odpovědný redaktor uvězněn a ve vazbě se nakazil tuberkulózou. Po propuštění se zapojil do českého domácího odboje, v souvislosti s ním figuroval v tzv. knoflíkové aféře. Jednou z hlavních otázek této práce je, jaká byla úloha Cyrila Duška v odboji a právě v této aféře? Jaký byl jeho každodenní život ve vězení, jak se měnil jeho psychický i fyzický stav během tohoto nedobrovolného pobytu? Jaké důsledky si sebou nesl i po propuštění z vazby? V poslední kapitole je nastíněn život Cyrila Duška po vzniku republiky, tato část je však zpracována pouze okrajově, jelikož bych se na ni ráda zaměřila v některé z dalších prací.

Mým cílem není vyčerpávajícím způsobem popsat život Cyrila Duška, ale zaměřit se na důležité momenty jeho života zejména v předválečném a válečném období.

1. Mládí, rodina a studia

Cyril Dušek se narodil 8. listopadu 1881 v Praze jako čtvrtý syn Antonie Duškové (rozené Lustigové) a Vavřince Duška. Matka Antonie byla původem z Nového Bydžova, narodila se v roce 1857 a zůstávala v domácnosti. Otec Vavřinec se narodil v roce 1830 a pracoval jako dílovedoucí na Žižkově.³ Společně měli šest synů, o čemž svědčí fotografie z roku 1898, která byla pořízena, když v pořadí druhý syn Emanuel pobýval v Praze na dovolené během své námořnické vojenské služby. V této době bylo nejstaršímu Vladimírovi 25 let, Emanuelovi 23 let, Jiřímu 18 let, Cyrilovi 17 let, Bohuslavovi 12 let a nejmladšímu Bořivojovi 8 let.⁴

Věkový rozdíl rodičů byl 27 let. Je pravděpodobné, že před uzavřením sňatku s Antonií Lustigovou měl Vavřinec Dušek ještě jednu manželku. Na jeho úmrtním listu z listopadu 1910 je totiž před těmito šesti syny uvedeno ještě dalších pět dětí. A sice Marie Merhoutová, Vavřinec Josef Dušek, Bedřich Dušek, Růžena Dušková a Ludmila Rohlíčková.⁵ Jednalo se tedy o rodinu velice rozvětvenou.

Mimo Cyrila Duška dosáhli v životě velkých úspěchů také dva z jeho bratří. Bohuslav Dušek (1886-1957) byl prokuristou Živnostenské banky a od mládí vášnivým sběratelem umění, literatury, archiválií a starožitností. Tyto sbírky po jeho smrti spravovala paní Hermína Dušková, jeho druhá manželka. Nakonec v roce 1977, na manželovo přání, vlastní rukou uspořádané sbírky nevyčísitelné hodnoty předala Národnímu muzeu, Národní galerii a Uměleckoprůmyslovému muzeu.⁶

Dalším významným bratrem byl nejmladší Bořivoj Dušek (1890-1930). Nejdříve byl zaměstnán v obchodní a živnostenské komoře v Praze, v letech 1908-1913 působil jako český zástupce ve finanční kanceláři v Oděse. Poté byl zaměstnancem České průmyslové banky až do roku 1918, zprvu působil jako zástupce této banky v Paříži. V roce 1919 stejně jako jeho bratr Cyril odjel na versailleskou mírovou konferenci a v roce 1920 se také společně s ním účastnil prvního zasedání Společnosti národů.

³ Archiv Národního muzea, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

⁴ ANM, fond Cyril Dušek, ilustrační materiál, karton č. 13.

⁵ ANM, fond Cyril Dušek, ilustrační materiál, karton č. 13.

⁶ RYŠAVÁ, Eva, Bohuslav a Hermína Duškovi – mecenáši nové doby, in: *Matiční listy*, Praha, září 2008, č. 6, s. 1-4.

Nakonec byl v roce 1926 jmenován finančním ataché vyslanectví Československé republiky v Paříži.⁷

V letech 1887-1891 Cyril Dušek navštěvoval šestitřídni obecnou školu v Bubnech. Od roku 1891 studoval na gymnáziu v Truhlářské ulici, nutno podotknout, že podle vysvědčení nebyl nejpilnějším studentem, problémy mu dělala matematika a výtvarná výchova. V druhé půli studia na gymnáziu v sobě našel básnické sklony a začal přispívat do školních časopisů. Gymnaziální léta pro něj skončila rokem 1900, téhož roku se stal „řádným posluchačem fakulty právnické c. k. české univerzity Karlo-Ferdinandovy.“ Během studia na univerzitě redigoval *Studentské směry* a začal se více zajímat o sociální problémy studentstva a studentské pokrokové hnutí. Stal se jedním z čelních funkcionářů literárního a řečnického spolku *Slavia* a dostal se do redakce *Času*. Studia na univerzitě ukončil v roce 1903 po složení zkoušky historicko-právní. Titul JUDr. však získal až v roce 1919 po složení zkoušky judičiální a státovědecké.⁸

Osudovou ženou Cyrila Duška se stala Pavla Smolíková. Není jasné, kdy a za jakých okolností se poprvé setkali, ale první dopisy pochází z roku 1899. O sňatku se Dušek v dopise zmiňuje již v říjnu 1905. „... Pavlo, na prahu nových událostí, při vstupu v nový život táži se Tě se vši přísnou vážností fakta, o něž jde: Chceš se do roka, do prosince příštího roku se rozhodnouti sdílet svůj život s mým?“⁹ Pavla s nabídkou souhlasila, ale ke sňatku ještě velmi dlouhou dobu nedošlo. Důvodem mohlo být Pavlino povolání, pracovala jako učitelka na dívčím lyceu a učitelky měly přísný celibát. V letech 1908-1909 se objevuje již minimum dopisů, je tedy možné, že spolu žili v bytě na Malé Straně, který si Dušek pronajal v roce 1907. Svatba se konala až 28. srpna 1910, oddal je František Kalda a byli přítomni svědci Bohuslav Dušek a akademický malíř Reinhold Justich.¹⁰ Jejich manželství trvalo necelých 14 let a zůstalo bezdětné, ačkoliv z dopisů je zřejmé, že děti plánovali. Marie Dušková, která je doprovázela na cestě do Švýcarska a do Egypta byla jejich neteří, není zcela jasné, či byla dcerou. Pravděpodobně byl jejím otcem bratr Cyrila Emanuel Dušek. Toto manželství ve válečných dobách muselo ustát kruté rány osudu v podobě dlouhého odloučení a Cyrilova onemocnění. Nicméně Pavla zůstala po Cyrilově boku až do jeho

⁷ ANM, fond Cyril Dušek, materiály rodinných příslušníků, karton č. 14.

⁸ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

⁹ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹⁰ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

smrti v roce 1924. Zemřela ve vysokém věku v roce 1954 a byla uložena na Olšanech vedle svého manžela.¹¹

¹¹ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

2. Literární, redaktorská a politická činnost do roku 1914

Předpoklady k budoucímu povolání redaktora vykazoval Cyril Dušek už během svých studentských let. Jako student gymnázia přispíval svými básněmi do školního časopisu *Snaha* a měsíčníku *Mládí*. Používal pseudonym Stanislav Svozil nebo Pavel Jordán. Převážnou částí jeho počáteční literární tvorby je právě poezie. Publikovány byly pouze jednotlivé básně, k publikaci celých sbírek nedošlo, jedná se tedy pouze o rukopisy. Nejrozsáhlejší je sbírka z let 1897-1899, kterou nazval *Mrtvá Jara*.¹²

Z prózy je jeho nejrozsáhlejším dílem novela *Ze zápisů Jaroslava Tuláka*. Tento příběh má dvě verze z let 1898-1900 a je pravděpodobně jakýmsi autobiografickým vyjádřením momentálních pocitů autora. Podrobně popisuje rozpolcenost Tulákových duševních stavů. Tulák je platonicky zamilován do Nelly, která ale není prozatím schopná jeho lásku opětovat. V této době se Dušek již znal s Pavlou Smolíkovou a jejich korespondence vypovídá o nerozhodnosti Pavly i o Cyrilově mladické rozpolcenosti, je tedy možné, že v Tulákovi zachytil svůj vlastní příběh. V tomto díle také zachycuje Tulákův národní cit, lásku k vlasti a k lidu. Tulák v pustých dnech života hledá boha. I zde je možné pozorovat autobiografický ráz příběhu. Svůj národní cit Cyril Dušek prokazoval během svých aktivit v *Čase*, v České straně pokrokové, za války i během vzniku republiky. A svého boha také našel, když vystoupil z církve římskokatolické a přestoupil k reformované evangelické církvi.¹³

Jeho národní cit je zřejmý i z přednášek, které prezentoval při různých příležitostech. Zaměřoval se na významné osoby českých dějin a české literatury, které představovaly české národní symboly. Přednášel už v kroužku akademiků během studia, dále ve spolku *Slavia*, jehož byl členem, ale také jako host v rámci jiných spolků, či během významných událostí. V jedné z prvních přednášek se zaměřil na osobu Karla Hlaváčka. V dalších pak na Jana Husa¹⁴ nebo Jana Nerudu, kterého považoval za

¹² ANM, fond Cyril Dušek, rukopisy, karton č. 4.

¹³ ANM, fond Cyril Dušek, materiály rodinných příslušníků, karton č. 14.

¹⁴ Přednášku o Janu Husovi přednesl v Moravských Budějovicích u příležitosti položení základního kamene k Husovu pomníku na Staroměstském náměstí. V Husově době hledá analogii se svou dobou a tvrdí, že se stále jedná o boj za svobodu, vědění a svědomí.

nejnárodnějšího básníka a největšího umělce 19. století. Přednášel také o svém příteli Josefu Svatopluku Macharovi. Například v roce 1902 na Královských Vinohradech se v přednášce zaměřil na jeho přínos, mravní sílu a nezdolnost v otázkách národního žití. Velmi si jeho osoby vážil a z Macharova *Kriminálu*¹⁵ je zřejmé, že úcta byla vzájemná.

Mimo přednášek o národně významných osobnostech se ve svých vystoupeních věnoval také otázkám umění a kultury, jazykovým poměrům, problémům malých národů, problémům studentstva a ženské otázce.

2.1 *Slavia*

Od roku 1901 byl jedním z čelních funkcionářů literárního a řečnického spolku *Slavia*. Zde mohl na kultivované úrovni diskutovat a prezentovat svoje názory formou přednášek. Jeden z prvních výstupů se odehrál 15. února 1901. Toho dne ve *Slavii* vystoupil s přednáškou s názvem *Umění a život*. Z přednášky je zřejmé jeho národní cítění. Mapuje zde vývoj lidské kultury, která je spjata s uměním a s životem národů. Každá kultura má svůj národ odlišit od jiných národů, tvrdí také, že všechna síla lidu, a to jak politická, tak hospodářská, je podmíněna kulturní schopností daného národa. Hledá odpověď, proč jeho doba nevytvořila nový jednotný sloh a umění se nachází v úpadku. Svou dobu pak označuje za přechodnou, tvrdí, že na řadě je boj národnostní a sociální, pak boj o víru spolu s bojem za práva člověka.

V roce 1903 ve *Slavii* začalo docházet ke snahám o založení společenského klubu pro mladší inteligenci. Klub byl založen v říjnu, byl tak změněn dosavadní ráz literárního a řečnického spolku. Měl být zaměřen nepoliticky, žádný z členů neměl být členem politické strany, ale mohl politicky působit. Pod prohlášením vzniku tohoto klubu je podepsán starosta spolku Eduard Babák a jednatel Richard Adamík. Dále jsou jmenováni členové spolku, mezi nimiž je uveden i Cyril Dušek. V hierarchii nově přetvořeného spolku se Dušek dostal nejvýše v roce 1906, kdy se stal jednatelem. Jeho činnost zde je ukončena v roce 1913.¹⁶

¹⁵ MACHAR, Josef Svatopluk, *Kriminál. Žito 1916, psáno 1917-1918*, Praha, Nakladatelství Gustava Dubského 1918.

¹⁶ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Slavia*, karton č. 6.

2.2 Lidové noviny v Brně

Z *Času* na krátkou dobu odešel do *Lidových novin* v Brně. Zde působil v letech 1905-1906. Věnoval se běžné redakční práci a do listu přispíval kulturními články. Psal recenze na výstavy, knihy, divadelní představení, ale i články o mezinárodní politické situaci. V redakci *Lidových novin* také poznal svého budoucího dlouholetého přítele Arnošta Heinricha, který se zasloužil o modernizaci listu, prosadil, aby se noviny vydávaly ráno, ne odpoledne jako doposud, kdy ztrácely na aktuálnosti.

Po odchodu zpět do Prahy Dušek musel podstoupit vojenský výcvik, na jehož konci v roce 1906 získal „pas domobranný“.¹⁷ Poté se vrátil zpět do *Času*, ale zůstal dopisovatelem *Lidových novin* a dokonce ho Julius Beck žádal, aby zprostředkoval zřízení denní redakce *Lidových novin* v Praze, to se však uskutečnilo až po vzniku republiky.¹⁸

2.3 Syndikát pražských denníkářů

V roce 1909 se Cyril Dušek stal prvním syndikem *Syndikátu pražského novinářstva*, tuto funkci zastával až do první světové války. Tento spolek byl vytvořen na základě usnesení *Spolku českých žurnalistů* (jehož byl Dušek členem od 9. dubna 1907)¹⁹ a *Jednoty českých novinářů*, které bylo vydáno 25. ledna 1909 s cílem společné reprezentace českého novinářstva. Hlavními úkoly Syndikátu byly hájení novinářské svobody, péče o mravní zájmy novinářů, zprostředkovávání řešení sporů mezi novináři apod.²⁰

V roce 1911 byly vydány *Stanovy Syndikátu pražských denníkářů*, došlo tedy ke změně názvu. Členy spolku mohli být pouze žurnalisté z povolání. Jeho záležitosti řešil výbor a valná hromada. Výbor se skládal z deseti členů a předsedy (syndika), každý denní pražský časopis zde měl mít jednoho zástupce. Výbor, předseda i dva revizoři účtů byli voleni valnou hromadou. Stanovy spolku byly přijaty c. k. místopředsedstvím dne 3. dubna 1911.²¹ Členy prvního výboru spolku byli Cyril Dušek jako předseda

¹⁷ Pas domobranný byl v podstatě vojenskou knížkou.

¹⁸ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Lidové noviny v Brně, karton č. 7.

¹⁹ ANM, fond Cyril Dušek, varia, karton č. 18.

²⁰ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Syndikát pražských deníkářů, karton č. 7.

²¹ In: *Stanovy syndikátu pražských denníkářů*. Praha, nákladem Syndikátu pražských denníkářů, tiskem E. Beaforta 1911, s. 2-6.

(*Čas*), Josef Vejvara jako místopředseda (*Národní listy*), J. Langstein jako jednatel (*Hlas národa*), Gabriel Moudrý jako pokladník (*Národní listy*). Dalšími členy výboru byli zvoleni František Heller (*Samostatnost*), dr. Jaroslav Košek (*České slovo*), Jan Lhoták (*Venkov*), Emanuel Schick (*Union*), Josef Stivín (*Právo lidu*), Daniel Vilde (*Národní politika*), Adolf Zeman (*Pražské noviny*).²²

Syndikát zpočátku fungování ve společnosti nenacházel pochopení a jeho akce nebyly úspěšné, první pokus o zlepšení hmotných poměru novinářů v roce 1911 se nezdařil kvůli novinářské nejednotnosti a odporu vydavatelstev. První roky se výbor soustředil spíše na zajištění dobré organizace spolku. V roce 1911 se Syndikát stal členem *Svazu slovanských novinářů*. Syndikát se podle jubilejní zprávy z roku 1921 už v předválečných letech snažil prosazovat tiskovou svobodu a ochranu redaktorského tajemství.²³ Cyril Dušek jako nejvyšší zástupce spolku řešil problémy a nespravedlnosti, dotýkající se českého novinářstva. Už v roce 1911 kritizoval zpravodajství c. k. korespondenční a telegrafní kanceláře o českých záležitostech. V konceptu dopisu, který jménem Syndikátu zaslal této kanceláři, tvrdí, že o českých věcech se informuje neúplně na úkor českého národa a české významné události jsou zamlčovány. Syndikát tedy žádal o reorganizaci této kanceláře a navrhoval přítomnost českého úředníka a zpravodaje v českých parlamentních věcech. C. k. korespondenční a telegrafní kancelář také žádal o pečlivé sledování politického, hospodářského i kulturního českého života. Syndikát v předválečných letech ve svých akcích nebyl příliš úspěšný, kladného vyřízení se mu tak nejspíše nedostalo. Největším předválečným úspěchem tohoto spolku bylo přijetí do *Union Internationale des Associations de Presse* (Mezinárodní novinářské asociace) dne 19. dubna 1914.²⁴ Ve světě tedy našel většího uznání než v domácím prostředí.

Fungování a rozmach spolku přerušila válka. Po zatčení Cyrila Duška byl prvním syndikem zvolen Josef Jan Svátek.²⁵ Během války se pak spolek soustředil zejména na podporu rodin perzekuovaných novinářů. Jeho činnost se začala obnovovat se vznikem republiky. Dne 28. října 1918 byla zřízena zpravodajská a tisková kancelář, kterou převzal Národní výbor a v níž působil i již propuštěný Cyril Dušek.

²² In: *Syndikát denního tisku československého. Jubilejní zpráva*, Praha, Státní tiskárna 1921, s. 9-10.

²³ Tamtéž s. 12.

²⁴ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Syndikát pražských deníkářů, karton č. 7.

²⁵ In: *Syndikát denního tisku československého. Jubilejní zpráva*, s. 12.

Dne 14. dubna 1919 byl *Syndikát pražských denníkářů* přetvořen na *Syndikát denního tisku* a jeho působnost byla rozšířena na celou republiku. Tímto rozšířením získal větší prestiž a jeho pokusy o zlepšování hmotných poměrů československých novinářů se nyní staly úspěšnými. Existenční minimum bylo novinářům přiznáno a v roce 1920 dokonce zvýšeno na 1100 korun, byly jim také zajištěny příplatky na ženu a děti.²⁶

2.4 Čas do roku 1914

Časopis *Čas* vznikl již roku 1886 zásluhou Jana Herbena a jeho přátel. Měl se věnovat zejména kulturním otázkám, ovšem záhy od toho bylo upuštěno a do popředí se dostaly i otázky politické. Jan Herben patřil do Masarykovy realistické skupiny a tím bylo fungování časopisu ovlivněno. Původní kulturní čtrnáctideník byl s příchodem Josefa Kaizla a T. G. Masaryka v roce 1888 přeměněn na politický týdeník, tribunu realistické skupiny.²⁷

V červnu 1900 se na Cyrila Duška obrátil dr. František Veselý²⁸ s nabídkou volného místa v *Čase*. Dušek, tehdy začínající student právnické fakulty, nabídku na výpomoc velmi rád přijal a toho roku se stal členem a spolupracovníkem *Času*.²⁹ Ve stejném roce byl týdeník přeměněn na deník a stal se oficiální tribunou nově vzniklé realistické strany, je tedy možné, že Dušek byl součástí většího posílení redakce, bezpochyby to pro něho byla velká příležitost. K posílení redakce také došlo kvůli hilsneriádě. Jak známo, Masaryk se neztotožňoval s tvrzením o rituální vraždě Anežky Hrušové a případ Leopolda Hilsnera označil za vykonstruovaný a antisemitistický. Redakce pak dlouhé týdny musela odrážet antisemitistické útoky jiných listů.³⁰

Po opadnutí hilsneriády se náklad *Času* snížil a deník se dostal do finančních potíží, Jan Herben to řešil půjčkou. Problémy s nakladatelem měl na starost dr. František Veselý.³¹ V této těžké době se začaly objevovat první spory mezi dr.

²⁶ Tamtéž s. 11.

²⁷ SPÁLENKOVÁ, Jana, *Jan Herben. Politik, novinář, spisovatel*, Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, s. 42-62.

²⁸ JUDr. František Veselý se stal celoživotním přítelem Cyrila Duška, společně fungovali nejenom v *Čase*, ale také v České straně pokrokové. Po vzniku Československé republiky byl druhým ministrem spravedlnosti.

²⁹ ANM, fond František Veselý, veřejná činnost, korespondence, karton č. 29.

³⁰ Tamtéž s. 82.

³¹ ANM, fond František Veselý, veřejná činnost, korespondence, karton č. 29.

Herbenem a Duškem. Herben mu vyčítal, že se v redakci málo zdržuje a 31. ledna 1902 mu v dopise oznámil, že s příchodem pana Junga už pro něho nebude v redakci místo.³² Přesto není zřejmé, že by z redakce na delší dobu skutečně odešel. Finanční situace listu byla špatná i v roce 1903, objevovaly se návrhy, že by *Čas* měl přestat být deníkem a mělo se navrátit k týdennímu vydávání, což bylo méně finančně náročné. Tuto možnost Jan Herben považoval za krok zpět a návrat k týdeníku nepřipustil.³³ Dne 23. října 1903 nakonec Herben oznámil, že *Čas* přestává být oficiální tribunou strany.³⁴ Těživá finanční situaci nakonec vyvrcholila tzv. Herbenovou aférou v roce 1905.³⁵ Po očištění Herbenova jména, bylo na čase situaci vyřešit. Dne 10. prosince bylo v *Čase* otištěno prohlášení Františka Veselého: „*Není možné dále pasivně přihlížet tomu, jak zaniká jediný pokrokový deník pro nedostatek peněz. Proto se vytvoří nakladatelské družstvo Pokrok, do jehož rukou deník Čas přejde. S věřiteli dr. Herbena již bylo jednáno a jistinou šedesát tisíc korun lze provést uspořádání všech obchodních dluhů dosavadního podniku.*“³⁶ Po tomto kroku byl deník postupně očišťován od dluhů, pohledávky věřitelů byly převedeny na družstvo *Pokrok* a obrovská finanční krize byla s koncem roku 1905 překonána.

V roce 1906 se Dušek po vojenské službě a se zkušeností práce v brněnských *Lidových novinách* vrátil zpět do *Času*. Během Herbenovy aféry tedy nebyl přítomen a vrátil se do znovu fungujícího deníku. Dne 25. ledna 1906 bylo oznámeno, že odpovědné redaktorství převezme Cyril Dušek, což bylo c. k. policejním ředitelstvím schváleno 6. února.³⁷ Odpovědným redaktorem zůstal až do svého prvního zatčení v roce 1914. V roce 1906 se *Čas* stal tribunou nově vzniklé České strany pokrokové. V listopadu 1906 byla uzavřena nová smlouva s tiskařským a nakladatelským družstvem *Pokrok*, které vydávalo deník *Čas*.³⁸

Hned v prvním roce svého odpovědného redaktorství se Cyril Dušek dostal do středu jedné velké aféry. Ve dnech 8. až 9. září 1906 se účastnil sjezdu slovanských

³² ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

³³ SPÁLENKOVÁ, Jana, *Jan Herben. Politik, novinář, spisovatel*, s. 91.

³⁴ DVOŘÁKOVÁ, Zora, *Než se stal prezidentem. T. G. Masaryk a realisté 1882-1918*, Praha, Eva Milan Nevole 1997, s. 117.

³⁵ Více: KUČERA, Martin, Herbenova aféra 1905, in: *Moderní dějiny. Sborník k dějinám 19. a 20. století*, Praha, Historický ústav AV 2008, s. 23-53.

³⁶ DVOŘÁKOVÁ, Zora, *Než se stal prezidentem. T. G. Masaryk a realisté 1882-1918*, s. 135.

³⁷ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

³⁸ SPÁLENKOVÁ, Jana, *Jan Herben. Politik, novinář, spisovatel*, s. 96.

novinářů v Uherském Hradišti. Součástí tohoto sjezdu byla pout' žurnalistů na Velehrad. K úmyslům jezuitů, kteří z návštěvy „svou vychytralostí“ udělali procesí a zvali žurnalisty do refektáře, se podle deníku *Samostatnost* postavili záporně tito žurnalisté: Votruba, Dressler, dr. Hajn, Hejret, Taufer, Kunta, Sýkora, dr. Vergun, Fiala, Karnet, Knechtl, Pichl, Žalud, Policar a Dušek.³⁹ Podle *Samostatnosti* a dalších deníků redaktor Dušek původně nebyl v této rozhořčené skupině vůči chování jezuitů. V den oné poutě přijímal od jezuitů požehnání v kostele, pil s nimi víno v refektáři a jedl zákusky. K protestu se připojil až následující den a jako kající se hříšník navrhl, aby byl protest zařazen do protokolu sjezdu.⁴⁰ Tak začala aféra Cyrila Duška pro návštěvu Velehradu. K zodpovědnosti za tuto nedůslednost ho hnaly deníky *Právo lidu*, *Osvěta lidu*, *Pozor, Čech* a další. Hlavním argumentem byla protiklerikální agitace strany i Duška samotného, takže to, že se od jezuitů nechal pohostit, nekorespondovalo s názory, které propagoval. Dne 22. září 1906 bylo v *Čase* otištěno Duškovo prohlášení k celé aféře. V tomto prohlášení nepopírá nic z toho, co bylo o jeho návštěvě Velehradu napsáno, ale snaží se své jednání zdůvodnit. „*Když z řečí přednesených u velehradské slavobrány 8. září jsem vytušil, jaký ráz bude asi míti pobyt slovanských žurnalistů na Velehradě, rozhodl jsem se jíti všady, abych všechno slyšel a všechno viděl.*“ Dále poznamenává, že se již v kostele nad jednáním jezuitů rozhořčoval, a že jeho hotelový pokoj byl obsazen, tudíž musel shánět po celém městě jiný, a to je důvod, proč se k protestu připojil opožděně.⁴¹ Aféra postupem času odezněla, ale nebyla posledním problémem, který Dušek jako odpovědný redaktor *Času* musel řešit.

V roce 1908 se angažoval v tzv. rourové aféře. V září 1908 se ukázalo, že zemský říšský poslanec a možný budoucí primátor Karel Černohorský a Jan Černohorský žádali provizi po *Pražské železářské společnosti* za zprostředkování dodávky rour pro obecní vodovod.⁴² V aféře se angažoval i Antonín Kunz, jehož firma měla položení vodovodu realizovat. Kunz spolu s Černohorskými měl *Pražské železářské společnosti* hrozit, že pokud provize nebude vyplacena, zakázku dostane jistý

³⁹ HAJN, Antonín, Sjezd slovanských novinářů, in: *Samostatnost*, 12. září 1906.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ DUŠEK, Cyril, Prohlášení, in: *Čas*, 22. září 1906.

⁴² MOTÝL, Ivan, Korupce na pražské radnici aneb noviny před sto lety, in: *Týden* [online], 31. 08. 2008, 14:19, © 2006-2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/media/stolety-expres/korupcenaprazskeradnicianebnovinypredstolety_78317.html?showTab=nejnovejsi#.U1emtv1_t5C/

francouzský dodavatel.⁴³ Když se aféra provalila, vzbudila velké pohoršení u většiny tehdejších deníků, proti aktérům se vyslovalo *Právo lidu*, *Venkov*, *Národní listy* i *Čas*. Karel Černohorský sice odmítl, že si řekl o úplatek, ale rezignoval na většinu svých funkcí a stáhl se z veřejného života. S novináři, kteří rourovou aféru rozebírali v tisku v souvislosti s jeho jménem a se jménem Jana Černohorského, se soudil. *Čas* se k aféře postavil záporně, proto byl Cyril Dušek souzen jakožto odpovědný redaktor. Jeho osobní názor podporoval názor deníku, o aféře si poznamenal, že Karel a Jan Černohorský nebyli oficiálně zmocněni k jednání o dodávce potrubí, a že se jednalo o špinavou úplatkovou aféru.⁴⁴ Dne 9. října 1908 Duškovi přišlo předvolání na 12. října do justičního paláce v Praze, aby byl slyšen jako podezřelý pro přečin urážky na cti spáchaný tiskem na Janu Černohorském.⁴⁵ Dušek navrhl, aby byl všeobecnému výslechu podroben Vilém Kestránek,⁴⁶ jeho návrh byl ale 11. ledna 1909 zamítnut. Dne 22. ledna byl předvolán znovu, v září byl spor ukončen ve prospěch Černohorských, Dušek byl odsouzen k peněžité pokutě 40 korun, v případě nedobytnosti měl strávit čtyři dny ve vězení.⁴⁷

Jako odpovědný redaktor tedy ručil za to, co se v deníku psalo. Konfiskace jednotlivých čísel *Času* byly díky cenzuře docela častý jevem. Číslo byla zabavována například kvůli článkům urážejícím císařský dům nebo katolický klérus. Jednalo se však pouze o zabavení konkrétních čísel a většinou to žádnou další soudní dohru nemělo. Cenzura a postihy pro redaktory se zpřísnily až s příchodem první světové války.

2.4.1 Poměry v redakci

Podle poznámek Cyrila Duška v čele redakce stál šéfredaktor (dr. Herben), který určoval směr listu. Všichni členové redakce mu byli podřízeni a odpovědni za vedení svých rubrik a plnění redakčních povinností. Zástupcem šéfredaktora byl odpovědný redaktor (Dušek). Vlastníkem listu bylo družstvo *Pokrok*, smlouvu s ním v listopadu 1906 podepsala vzniklá společnost s ručením omezeným, kterou zřídili T. G. Masaryk,

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

⁴⁵ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

⁴⁶ Vilém Kestránek podle Duška mohl poskytnout pravdivý důkaz proti Černohorským, jelikož s nimi jako zástupce kastelu vedl jednání o dodávce potrubí.

⁴⁷ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

G. Dubský, F. Veselý, J. Taussig, F. Drtina, K. Veselý, L. Lehovec, F. Tropp, J. Laichter, F. Zahálka, J. Kracík, J. Šťastný a K. Štěch.⁴⁸

V redakci také existovala redakční rada, která byla poradním sborem šéfredaktora ve vedení listu. Práci a pracovní dobu si redaktori rozdělovali po vzájemné dohodě, avšak s potřebným souhlasem šéfredaktora. Členové redakce si se souhlasem poradního sboru a šéfredaktora volili tajemníka redakce, který vyřizoval došlou korespondenci. Hlavní rubriky se uzavíraly o deváté hodině a na šestou hodinu večerní byly svolávány každodenní porady.⁴⁹

Každodenních večerních porad se účastnil i T. G. Masaryk, byl-li přítomen v Praze. Porady byly pořádány v kanceláři dr. Herbena nebo ve velikém redakčním pokoji. Redaktori si s sebou přinášeli různé pražské či vídeňské noviny ke konzultaci, Masaryk měl svůj lístek s poznámkami. Na těchto poradách pak vzniklo příští číslo *Času*, do něhož patřily sloupky, úvodník, polemiky a zprávy. Podle Duška v žádné jiné redakci neměli duševního vůdce pronikavější tvůrčí síly, než byl Masaryk.⁵⁰ „*Noviny číst jako psát- toť úsek věčnosti denně zachycované, obraz života, z něhož se učíme, kus dění, jímž vykonáváme přímý vliv na myšlení a cítění všech a každodenní tvůrčí čin.*“⁵¹

Dušek Masaryka tedy vnímal jako vůdce v deníku, ale také ve straně. Jejich vztah byl přátelský a Dušek k němu choval patřičnou úctu. Jejich korespondence se omezuje v podstatě pouze na psaní o chodu redakce (vyjma přání k novému roku, blahopřání ke svatbě apod.). Masaryk je v těchto dopisech stručný a věcný. Dává odpovědnému redaktorovi Duškovi rady, např. co zařadit do dalšího vydání, na co se nejvíce zaměřit, aby deník splňoval očekávání jakožto tribuna České strany pokrokové. Ne vždy byl ale Dušek ochoten jeho rady a doporučení plnit. V roce 1911 například Masaryk navrhoval, aby se deník striktněji rozdělil do rubrik, s tím, že by se jednotliví redaktori soustředili na svou rubriku. S tímto návrhem Dušek nesouhlasil, protože by to podle něho deníku uškodilo, jelikož když je list rozparcelován na rubriky, nezbyvá již místo na psaní o věcech „nerubrikových.“⁵² V roce 1913 mu Masaryk a pravděpodobně

⁴⁸ SPÁLENKOVÁ, Jana, *Jan Herben. Politik, novinář, spisovatel*, s. 96.

⁴⁹ Z poznámek C. Duška o složení a chodu redakce: ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Čas, karton č. 6.

⁵⁰ Z poznámek C. Duška o každodenních poradách a T. G. Masarykovi: ANM, fond Cyril Dušek, cizí materiály T. G. Masaryka, karton č. 17.

⁵¹ Tamtéž, karton č. 17.

⁵² ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Čas, karton č. 6.

i dr. Herben stále častěji vyčítali, že se v *Čase* málo uplatňuje, myšleno tak, že se v deníku objevuje málo jeho vlastních příspěvků. Tyto výtky Cyrila velmi rozhořčily a došlo to dokonce tak daleko, že v dopise dr. Herbena žádá, aby byl zproštěn funkce odpovědného redaktora od 5. července 1913. V dopise také píše, že mu je vyčítáno, že se málo angažuje, ale není uznávána jeho vedlejší činnost (odpovědné redaktorství), které mu přináší pouze hořkosti a pak nezbyvá čas na další aktivity v deníku. Chce se opět stát řadovým redaktorem.⁵³ Jeho žádosti ale pravděpodobně nebylo vyhověno, protože funkci odpovědného redaktora vykonával, jak již bylo řečeno, až do listopadu 1914, kdy byl poprvé zatčen. Jeho funkci až do zastavení *Času* poté převzal Ladislav Kunte.

2.5 Česká strana pokroková

V roce 1900 ze skupiny realistů vznikla Česká strana lidová (realistická). Hlavním autorem programu nové strany byl T. G. Masaryk, dalšími klíčovými osobnostmi byli Jan Herben a Josef Svatopluk Machar. Problémem této strany bylo, že v ní nebyly zastoupeny lidové vrstvy, ale pouze česká inteligence.⁵⁴ Již v roce 1903 došlo k odštěpení frakce, do níž patřili především vědci a vysokoškolští profesori. V jejím čele stál Zdeněk Václav Tobolka, který založil vydavatelské *Lidové družstvo Přehledu*. Tato skupina představovala protiberbenovskou a protimacharovskou opozici. K dalšímu štěpení přispěla „Herbenova aféra“. V roce 1905 došlo ke sloučení strany s frakcí okolo *Osvěty lidu*, v jejímž čele stál Alois Hajn.⁵⁵

Dne 21. ledna 1906 byl v Pardubicích konán sjezd, na němž vznikla Česká strana pokroková, a kde byl předložen i programový dokument strany, na němž se podílel T. G. Masaryk s A. Hajnem.⁵⁶ Program prosazoval kulturní i politickou nezávislost českého národa, ale i poctivé vyrovnání s německým národem, rovnost všech občanů před zákonem, všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo s poměrným zastoupením menšin. Pokrokáři se také soustředili na odstranění výsad

⁵³ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

⁵⁴ KUČERA, Martin, Realisté, in: *Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 1. díl: období 1861-1938*, Brno, Doplněk 2005, s. 373-393.

⁵⁵ Tamtéž s. 381.

⁵⁶ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Česká strana pokroková, karton č. 8.

stavů, rodů, jazyků a církví. Církev měla být od státu oddělena. Žena měla být postavena na roveň muži, a to ve všech kulturních, právních i politických aspektech. Důraz byl kladen na školství, mělo být bezkonfesijní a zdarma pro všechny.⁵⁷

V květnu 1907 se strana zúčastnila voleb a v předcházejících měsících boje za všeobecné volební právo. Kampaň probíhala i v *Čase*.⁵⁸ V tomto roce byla vydána kniha Cyrila Duška a Aloise Houžvičky *Všeobecné právo volební v Rakousku*, podporující tento boj.⁵⁹ V roce 1907 byl skutečně zrušen kuriální systém voleb a zavedeno všeobecné, rovné a tajné volební právo pro muže.⁶⁰ Cyril Dušek se angažoval již před vznikem České strany pokrokové v České straně lidové. Podpořil Masarykovo stanovisko o založení nové strany. Mimo všeobecného volebního práva se zajímal především o jazykový program strany. V červnu 1908 se konal sjezd strany, na němž Dušek přednesl referát s názvem *Zásady jazykového programu strany*, v němž řešil především otázku prostoupenosti českého a německého národa, s cílem dosáhnout českoněmecké dohody. Vycházel z *Rámcového programu České strany lidové*,⁶¹ podle něž strana uznává dvojjazyčnost úřadů a úředníků, ale žádá vhodnou úpravu pro jednotlivé okresy. Dušek zdůrazňoval sociální důležitost, ale také českou kulturní a národní samostatnost. Prosazoval, aby se úprava jazykových poměrů provedla zákonem, jelikož v posledních letech byl český jazyk potlačován a čeština byla používána pouze v nižších úřadech. Masaryk k jeho referátu dodal, že nyní mají Němci novou taktiku – učí se česky. Slovy Bismarcka se musí učit česky, aby mohli český národ ovládat.⁶²

V roce 1911 se konaly další volby do říšské rady, v nichž Masaryk jako jediný uhájil svůj mandát. Na počátku roku 1912 se konal třetí sjezd České strany pokrokové, na němž byl přijat definitivní program strany, který se vyslovoval pro rovnoprávnost národů, pro autonomii, proti centralismu a vyzdvihoval principy demokracie v mezinárodních vztazích, v hospodářské, sociální, kulturní i politické sféře.

⁵⁷ In: *Program České strany pokrokové*, Praha 1906.

⁵⁸ SPÁLENKOVÁ, Jana, *Jan Herben. Politik, novinář, spisovatel*, s. 98.

⁵⁹ DUŠEK, Cyril a HOUŽVIČKA, Alois, *Všeobecné právo volební v Rakousku: (Volební oprava roku 1907)*, Praha, B. Kočí 1907.

⁶⁰ Více: GALANDAUER, Jan, Sociální demokracie v Rakousku a všeobecné rovné hlasovací právo, in: *Střed. Časopis pro mezioborová studia střední Evropy 19. a 20. století. Centre. Journal for Interdisciplinary Studies of Central Europe in the 19th and 20th Centuries.*, Praha, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, č. 1, 2009, s. 82-94.

⁶¹ MASARYK, Tomáš Garrigue, *Rámcový program české strany lidové*, Praha, Výkonný výbor české strany lidové 1900.

⁶² ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Česká strana pokroková, karton č. 8.

3. První světová válka

Po atentátu v Sarajevu, spáchaném 28. června 1914 bosensko-srbským aktivistou Gavrilem Principem,⁶³ při němž zemřel rakouský následník trůnu František Ferdinand d'Este se svou chotí Žofíí z Hohenbergu, sestavilo Rakousko-Uhersko Srbsku ultimátum. Ultimátum bylo předloženo 23. července, na odpověď mělo Srbsko 48 hodin. České obyvatelstvo přesné znění ultimáta neznalo, ale všeobecně panoval názor, že k válce nakonec nedojde, protože k tomu císař František Josef I., doposud ve válkách neúspěšný, nikdy nesvolí.⁶⁴ Některé z bodů ultimáta přímo ohrožovaly srbskou suverenitu, takže přijetí v plném rozsahu ani nebylo možné.⁶⁵ Šlo zejména o požadavek, aby rakousko-uherské orgány mohly samy vést vyšetřování na srbském území.⁶⁶ Dne 25. července začíná mobilizace, válku Srbsku Rakousko vypovídá o tři dny později.

3.1 Do zastavení *Času*

Na redakci *Času* se v době mobilizace obracela spousta lidí s dotazy, koho všeho se mobilizace týká. Stejnou otázku redaktoři řešili i mezi sebou, většina z nich mezi vojáky nepatřila a Cyril Dušek, Julius Schmitt a Jan Hajšman měli bílé knížky,⁶⁷ takže byli superarbitrováni, jinými slovy podle přezkumného vojenského řízení nebyli schopni vojenské služby. V těchto knížkách se o mobilizaci nehovořilo, takže se měli obrátit na vojenské úřady a ty jim měly sdělit, zda mají narukovat, či nikoliv. Všichni tři se se samozřejmostí shodli, že se prozatím na vojenské úřady obracet nebudou a vyčkají, dokud k mobilizaci nebudou povoláni.⁶⁸

Redaktoři *Času* i činitelé strany byli jednomyslně proti válce. S vyhlášením válečného stavu se změnil chod redakce i obsah deníku. Noviny byly žádanější, jelikož lidé toužili mít co nejvíce informací. Podávání nezkreslených informací však bylo problematické, jelikož rakouské úřady tisky kontrolovaly mnohem přísněji než obvykle

⁶³ Gavrilo Princip byl členem nacionalistického hnutí Mladá Bosna, které usilovalo o osamostatnění Bosny. Mladá Bosna byla napojena na organizaci Černá ruka, která jí pro její aktivity dodávala zbraně.

⁶⁴ HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, Praha, Orbis 1935, s. 17.

⁶⁵ VESELÝ, Zdeněk, *Světová politika 20. století v dokumentech (1900-1945)*, Praha, VŠE 2000, s. 29-30.

⁶⁶ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2001, s. 29.

⁶⁷ Bílé knížky potvrzovaly osvobození od vojenské povinnosti, později je nahradily modré knížky.

⁶⁸ HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, s. 21.

a žádné články zpochybňující vládní rozhodnutí se nesměly objevovat. Postoj odpovědného redaktora Duška k válce a monarchii byl jednoznačně negativní. „...v Čase se nesmí pro válku a pro Rakousko ani prstem hnout, a že v tom smyslu třeba působit na jiné listy a na veřejnost vůbec. Lidem bude třeba mnoho říci, mnohé a mnohé připomínat. Forma se už najde. List musíme udržet, ani tak proto, abychom měli na živobytí, ale abychom neopustili lid. Směrnice, mám zaznamenáno: Omezovat škody, vystříhat se dobrodružství. Zatím nemáme rozhled, nevíme, co ze zápletky bude. Až bude přehled, musí být plán: Češi musí z války získat, tak nebo onak; může to být příležitost, která se nevrací třeba ani za sto let!“⁶⁹

Náklad Času se opravdu zvýšil hned s počátkem válečného stavu, několikrát denně se také vydávala zvláštní vydání, nejdříve poledník a později i večerník. Čas přestal být malým listem nepatrné skupinky lidí, žádali ho vojáci i obyčejní lidé. Nové poměry s sebou přinesly i nové problémy. Vážnou obtíží byla zhoršující se doprava, nutné změny v administrativním systému a cenzura, klasické válečné komplikace.⁷⁰ Dosavadní redaktoři nemohli stačit na mnohonásobné zvýšení práce, byly tedy přijaty nové posily, mezi nimi i Jan Hájek.⁷¹ Poměry v redakci se rychle měnily, jedni přicházeli, druzí odcházeli. Důležité však bylo, že se na vydávání listu v podstatě začali podílet i obyčejní lidé, když přicházeli s novými zprávami a upozorněními.

Duškův názor sdíleli i jeho kolegové, takže Čas nikdy nepracoval pro válku a pro Rakousko. České tisky všeobecně u vládních orgánů nebudily důvěru. Na redaktory Času i jiných listů, které zcela nepodporovaly rakouské stanovisko, se časem začalo pohlížet s podezřením a bylo jen otázkou času, kdy budou nepohodlné listy pozastaveny. Sami redaktoři věděli, že by pro ně samotné bylo lepší tisk zastavit, nechtěli však dát prostor prorakousky smýšlejícím tiskům, jako byl *Hlas národa*, *Čech a Pražské noviny*.⁷² V českých listech jako byl Čas, se začaly dokonce rozšiřovat články a zprávy, které cenzura potlačovala. Jednalo se o zprávy ruské, francouzské, anglické a další.

⁶⁹ Tamtéž s. 21-22.

⁷⁰ Tamtéž s. 27.

⁷¹ Jan Hájek byl do té doby redaktorem zastavené Jiskry v Táboře. Vedle Cyrila Duška později figuroval v tzv. knoflíkové afěře.

⁷² Tamtéž s. 30.

Na podzim 1914 do redakce opět začal docházet dr. Edvard Beneš. Jan Hajšman si povšiml, že Beneše a Duška často navštěvuje nyní značně roztržitý dr. František Soukup. Vytušil, že se něco děje i mimo redakci, vyptávat se však zatím příliš nechtěl. „*Jenom Dušek mi býval nápadný. Byl jako ve větru, do redakce chodil málo, jen na chvílku. Stále cosi sháněl; vídal jsem ho víc venku, v kavárnách, na ulici s rozmanitými lidmi, nejvíc důstojníky.*“⁷³ V této době tajný výbor Maffie zatím neexistoval, pravděpodobně se ale začalo vytvářet podhoubí pro jeho vznik.

Dne 26. září si redaktoři *Času* vymohli přijetí u českého místodržitele Františka Thuna. Přemysl Šámal, Cyril Dušek, Gustav Dubský a Jan Herben se přišli přimluvit, aby *Čas* nebyl hned zpočátku války zastaven, jelikož dostali výstrahu, že při nejbližším provinění bude list konfiskován.⁷⁴ Situaci prozatím udrželi a list mohl vycházet i nadále.

Nejdůležitější osobou pro formování názorů české inteligence byl T. G. Masaryk. Když vypukla válka, byl sice na dovolené v Německu, ale před půlí srpna se vrátil a začal se opět podílet na vydávání *Času*, zatím však nebyl schopen zodpovídat otázky svých kolegů ohledně výhledů k pokračování či ukončení války. Teprve kolem půlky listopadu svolil k informování několika málo přátel o tom, jak je válečná situace vnímána na straně Dohody. Tento kruh přátel tvořili podle Masaryka silní lidé, s nimiž byl ve spojení. Důležité bylo i to, že nebyli poslanci, takže byli policii méně podezřelí. Tato skupina lidí měla prostřednictvím Josefa Svatopluka Machara vykonávat amatérskou špionáž ve Vídni. Machar byl zaměstnancem Bodencreditanstaltu a získával informace z vysokých vládních kruhů.⁷⁵ Do tohoto úzkého okruhu Masarykových přátel patřil dr. Bouček, u něhož se konaly schůze, dr. Veselý, stavitel Pfeffermann, redaktor Dušek, redaktor Herben, nakladatel Dubský, dr. Šámal a dr. Beneš.⁷⁶ „*V první schůzce přečetl nám profesor Masaryk také dopis mr. Steeda, ve kterém se uvádí výrok lorda Kitchenera, že válka bude dlouhá, krutá, ale příznivý výsledek její je jistý, a kromě toho se sdělovalo, že v květnu 1915 vstoupí do války také italští a rumunští přátelé Anglie.*“⁷⁷ Stejný počet zúčastněných této schůze ve svém svědectví zmiňuje i dr. František Veselý. Další schůze byla svolána za čtrnáct dní, té se už Cyril Dušek neúčastnil, jelikož

⁷³ Tamtéž s. 41.

⁷⁴ HERBEN, Jan, *Kniha vzpomínek*, Praha, Družstevní práce 1936, s. 462-463.

⁷⁵ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 58.

⁷⁶ MASARYK, Tomáš Garrigue; edd. Jiří BRABEC a Jindřich SROVNAL, *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914-1918.*, Praha, Masarykův ústav AV ČR 2005, s. 32.

⁷⁷ VESELÝ, František, *Z Maffiánských vzpomínek Františka Veselého*, Praha, Orbis 1935, s. 14.

se dostal do vazby, neúčastnil se ani Gustav Dubský, který byl odveden k vojenské službě. V prosinci 1914 se Masaryk usadil natrvalo v zahraničí, bylo tedy nutné vytvořit domácí odbojovou složku, vznikl tak tajný výbor zvaný ironicky, ale nepříliš prozíravě Maffie.⁷⁸

Prohlídky v redakci byly na podzim 1914 časté. Cyril Dušek byl stíhán vícekrát kvůli několika konfiskovaným zprávám, ale až do konce listopadu nebyl nikdy odveden do vazby. Dne 27. listopadu 1914 přišel dopis „zodpovědnému redaktorovi *Času* pro zločin rušení veřejného pokoje“.⁷⁹ Na základě tohoto dopisu byla provedena domovní prohlídka a opět prohlídka redakčních místností. U Duškových nebylo nalezeno nic kompromitujícího, přesto byl Cyril, protože byl odpovědným redaktorem, odveden do vazby. „*Byl zatčen. Z pouhé zvůle, ze msty, za to, že Čas nepíše loyálně a nechce sloužit podle komanda. Konfiskace, to byla pouhá záminka; vždyť ho stíhali pro doslovný překlad článku Frankfurter Zeitungu o Japoncích, který byl v Čase zabaven!*“⁸⁰ Ve vazbě v Kapucínské ulici na Hradčanech strávil Vánoce 1914. V dopisech manželce Pavle Duškové si stěžuje na zdravotní komplikace způsobené chladem, který byl v prosinci ve vězeních všudypřítomný. Trpěl zánětem pohrudnice, jeho pobyt zde tedy provázela častá bolest na prsou, ale také bolest zubů. Jinak si na poměry ve vazbě ani příliš nestěžoval, je ovšem pravděpodobné, že kvůli cenzuře si stěžovat ani nemohl. Dne 22. listopadu 1914 manželce Pavle napsal: „*V duchu budu na Štědrý den a celé svátky u Vás a s Vámi. Přivykl jsem tu značně, zejména když všichni tak starostlivě pečujete, abych se tu měl jak v pensionátě. I tu je život stejně rušný a mnohotvárný jako venku. Je tu hojně lidí nejrůznějších věků i tříd a počet stále roste. Náš pokoj je pro 11 osob, už je nás 16. Nad námi ve stejné místnosti je jich už 28.*“⁸¹ Podmínky k životu to tedy nebyly ideální. V dopise manželce z 23. ledna 1915 jmenuje spoluvězně, s nimiž trávil Vánoce, a vesměs to byli lidé vzdělaní, takže intelektuálně nezahlélel ani ve vězení. Jmenuje např. spolumajitele továrny kloboučnické Hraběte, inženýra Franzeubergera, advokátního úředníka Markupa a další.⁸² Právě Štědrý den byl asi jeho nejsmutnějším dnem za ty dva měsíce, které ve vazbě strávil. Stejně jako ostatní si přál být doma

⁷⁸ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, Praha, Academia 1968, s. 13.

⁷⁹ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, procesy za první světové války, karton č. 10.

⁸⁰ HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, s. 42.

⁸¹ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

⁸² ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

s rodinou. Štědrý den popsal manželce v zajímavém dopise ze dne 24. ledna 1915. „Rozsvítily se svíčky, osm se nás sestavilo kolem stolu a najednou chtěj nechtěj zpívali jsme: Narodil se Kristus Pán! Stísněná srdce si ulevila... Bylo teskno, bylo těžko. Strop nás tlačil k zemi a mříže v oknech vrývaly se do prsou. Každý zalezl na slavník nebo svěsil hlavu u stolu jako raněné zvíře.“⁸³ To byl však jeden z posledních dopisů, které manželce z vazby napsal. Na konci ledna byl propuštěn podle jeho bratra Bohuslava Duška konkrétně 31. ledna 1915.⁸⁴ Hlavní přelíčení bylo stanoveno na 15. května 1915.

Kvůli neustávajícím zdravotním komplikacím Dušek navštívil Thomayerovu nemocnici, kde bylo zjištěno, že trpí tuberkulózou plic. Prof. MUDr. Antonín Veselý na základě této diagnózy doporučoval delší ozdravný pobyt v Dalmácii.⁸⁵ V půlce března Cyril na toto doporučení odjel na zdravotní dovolenou do Dalmácie, téměř měsíc strávil ve středisku Opatija ve vile Milena, které již v této době bylo luxusními přímořskými a klimatickými lázněmi. Otázkou bylo, kdo tento pobyt zaplatí. Příteli Františku Veselému se svěřil, že doposud nepožadoval za odpovědné redaktorství žádný zvláštní honorář, nyní však musí po redakci požadovat mimořádný honorář na léčbu.⁸⁶ Jeho žádost je pochopitelná, protože ve vazbě strávil čas v podstatě za to, že byl právě tím odpovědným redaktorem. Na chodu *Času* se tedy v této době nepodílel. Plně se soustředil na rekonvalescenci. Přestože byl v Opatiji osamocen, cítil se šťastně, pobyt vnímal velmi pozitivně a považoval ho za velkou očistu od všech starostí a za způsob jeho vlastního velkého sebepoznání.⁸⁷ Když 14. dubna z Opatije odjížděl, cítil se plně zotaven, došlo tedy k výraznému zlepšení jeho zdravotního stavu, ale vyléčit tuberkulózu zcela nebylo možné. Jeho rekonvalescence pokračovala do Sutivanu, kde byl až do konce dubna, poté se vrátil do Prahy.

Svůj návrat oslavoval v kruhu přátel, jako byl Viktor Dyk či Arnošt Heinrich ve „staré Slavii“.⁸⁸ Dne 14. května 1915 v 9 hodin ho ale čekalo hlavní přelíčení před vojenským soudem ve Střešovicích v Praze v jednacím síni č. 28.⁸⁹ Jeho obhájcem byl dr.

⁸³ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

⁸⁴ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

⁸⁵ ANM, fond Maffie, karton č. 3.

⁸⁶ ANM, fond Cyril Dušek, oficiální korespondence, karton č. 2.

⁸⁷ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

⁸⁸ DYK, Viktor, *Vzpomínky a komentáře 1893-1918. Kniha druhá*, Praha, Nakladatelství Ladislava Kuncíře 1927, s. 139.

⁸⁹ ANM, fond Cyril Dušek, procesy za první světové války, karton č. 10.

Eduard Koerner.⁹⁰ Dušek byl odsouzen na 6 měsíců těžkého žaláře. Rozsudek měl být vynesen na podzim. Podle svědectví Ferdinanda Kruliše bral Dušek své odsouzení statečně. „Byl jsem po léta pravidelným návštěvníkem u válečného soudu. Za celou tuto dobu jsem tam však poznal jen asi tři tyto statečné lidi s páteří, kteří se netřáslí jako baby: především Cyrilla Duška, redaktora Času, za druhé spisovatele Havlasu, ... a mladého amerického státního příslušníka Bergmanna, ...“⁹¹ V červnu Dušek navázal na svou přerušenu rekonvalescenci a ve dnech 3. až 25. června se ještě doléčoval v sanatoriu v Prčici.⁹²

O Vánocích 1914 si rakouská vláda vynucovala projevy loajality od českých listů. Čas, Národní listy, Lidové noviny a Venkov od projevu uhýbaly. Dostaly se tak ještě více do hledáčku rakouských úřadů. Zpočátku to běžní lidé ani příliš nevnímali, Čas nadále odebírali, na odbyt šly i knížky a brožury z knihovničky Času. Když začalo jít do tuhého a Čas se stával opravdovým trnem v oku rakouských úřadů, začali se lidé distancovat od časopisu i od redaktorů. Báli se s nimi veřejně stýkat, aby nemuseli čelit nepříjemnostem a postihům. Nakonec byl Čas zastaven 26. srpna 1915 pro nepřípustný způsob psaní.⁹³ Dokonce války tedy list nefungoval.⁹⁴

Konfiskaci listu většina redaktorů vnímala jako úlevu, nemuseli se již obávat nepříjemných policejních kontrol, před většinou se však vynořily existenční potíže. Nebylo možné, aby si všichni našli práci v jiných listech. Dr. Herben připravoval nový beletristický a kulturní týdeník Novinu, jejímž vydavatelem bylo družstvo Pokrok.⁹⁵ Snažil se vyřešit finanční potíže, které díky konfiskaci Času postihly redakci. Novina vyšla poprvé 1. října, ale po dvaceti týdnech byla také zastavena. Jan Hajšman se snažil získat nějaké finance z nedoplatků z minulých let, což se mu zpočátku dařilo, nemohlo to však pomoci na delší dobu. Do zastavené redakce stále docházela korespondence od vojáků z fronty. Redaktoři se po konfiskaci scházeli buď v redakci, nebo v kavárně U

⁹⁰ ANM, fond Maffie, karton č. 3.

⁹¹ KRULIŠ, Ferdinand, Před válečným soudem (ze vzpomínek soudního referenta), in: *Národní osvobození*, duben 1937.

⁹² ANM, fond Maffie, karton č. 3.

⁹³ ANM, fond František Veselý, veřejná činnost, karton č. 25.

⁹⁴ Čas byl obnoven až 13. června 1920, fungoval už pouze necelé tři roky, naposledy byl vydán 28. ledna 1923. V roce 1923 začal být vydáván týdeník Čas, s původním Časem ale neměl nic společného.

⁹⁵ HERBEN, Jan, *Kniha vzpomínek*, s. 509-512.

Husy, kde diskutovali o válečné situaci. Hajšman zmiňuje, že Cyril Dušek nepřišel ani jednou, ačkoliv právě jeho toužil nejvíce vidět.

3.2 Maffie

Tajný výbor Maffie vznikl po odjezdu T. G. Masaryka za hranice, avšak z jeho iniciativy. Podle Josefa Hotmara byli zakladateli Maffie dva univerzitní učitelé - Masaryk a Beneš - tři advokáti - Bouček, Šámal a Veselý - tři novináři - Herben, Dušek a Dubský a jeden stavitel - Pfeffermann. Jmenuje tedy všech devět členů oné listopadové schůze. Maffiánské řady se začaly ihned rozšiřovat, ačkoliv větším počtem zasvěcených hrozila mnohem větší pravděpodobnost vyzrazení.⁹⁶ Hlavní zásluhu o vytvoření tajného výboru a počátek jeho fungování měl dr. Edvard Beneš, po jeho odjezdu se vedoucí funkce ujal dr. Přemysl Šámal, od prosince 1914 předseda realistické strany, který v čele stál až do státního převratu.⁹⁷ Právě tyto dva muži byli bezpochyby jedni z největších představitelů českého domácího odboje. Přemysl Šámal nesl obrovské riziko, protože schůze Maffie byly pořádány v jeho bytě či kanceláři a Edvard Beneš až do svého útěku za hranice v září 1915 zajišťoval přijímání a vysílání posílů a podávání důležitých zpráv z domova především o finanční a hospodářské situaci. Hlavním úkolem Maffie tedy bylo udržet tajné spojení mezi cizinou a domácím odbojem, nikoliv organizovat rozsáhlé odbojové akce. Šifrované zprávy byly posílány různými prostředníky do neutrálních států, zejména do Švýcarska a odtud zahraničnímu odboji.⁹⁸ Členy tzv. pětky kromě Šámala a Beneše byli dr. Karel Kramář, dr. Alois Rašín a dr. Josef Scheiner.⁹⁹ Dalšími důležitými osobami byli Antonín Hajn za státoprávní demokracii a dr. František Soukup za protirakousky smýšlející část sociální demokracie, alespoň do osudné knoflíkové aféry.¹⁰⁰

Velkým problémem činnosti Maffie bylo její financování, zejména pak financování rodin perzekuovaných. Přemysl Šámal se snažil peníze shánět, kde se dalo, dokonce si půjčoval, ale ve finanční oblasti byl tajný výbor vždycky v tísní. Finančně

⁹⁶ HOTMAR, Josef, *Zrození republiky 1914-1918*, Brno, Stilus 2005, s. 57.

⁹⁷ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 13.

⁹⁸ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 178.

⁹⁹ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 13.

¹⁰⁰ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 178.

ho podporoval např. dr. Bouček.¹⁰¹ Na jaře 1917 policie přestala sledovat Františka Soukupa, který pak finančně podporoval Bohumila Mareše, jehož rodina se díky knoflíkové aféře ocitla ve velké bídě.¹⁰²

Jednou z hlavních otázek této práce je úloha Cyrila Duška v Maffii, zejména jeho úloha v neblaze proslulé knoflíkové aféře. K účasti v domácím odboji byl v podstatě předurčen svou dosavadní životní cestou. Jako člen České strany pokrokové a redaktor *Času* se od počátku století stýkal s lidmi „masarykovského typu.“ Nejdůležitějším člověkem pro formování jeho názorů a idejí byl bezpochyby sám Tomáš Garrigue Masaryk. Právě v České straně pokrokové vznikl tento kruh intelektuálů, který tvořil podstatnou část Maffie. Cyril Dušek přišel často do styku i s Edvardem Benešem, k němuž pravděpodobně neměl tak blízký vztah jako k Masarykovi. Masaryk mu podle rozsáhlé korespondence dával spoustu rad během jeho odpovědného redaktorství v *Čase*, poupravoval jeho referáty a přednášky. Ale i k Benešovi Dušek choval patřičnou úctu, minimálně alespoň zpočátku války. Do toho blízkého okruhu stejně smýšlejících přátel patří samozřejmě mnohem více lidí, např. František Veselý. Těmito styky se špičkami české inteligence si Cyril Dušek vysloužil důvěru a stal se jedním z členů Maffie.

V době vzniku Maffie byl na ozdravném pobytu v Dalmácii a není tedy jisté, kdy se poprvé do odboje zapojil. Podle Jana Hajšmana s Benešem a Soukupem v *Čase* mnohokrát tajně jednal již před vznikem tajného výboru. Jak již bylo řečeno, jeho jméno je spjato zejména s tzv. knoflíkovou aférou, která je považována za jednu z největších pohrom a omylů českého domácího odboje.

Ještě před touto aférou Maffii postihly potíže v podobě zatčení dvou čelních představitelů „pětky“. Karel Kramář byl v květnu 1915 spolu s Josefem Scheinerem zatčen, Scheiner byl však záhy propuštěn. V červenci ke Kramářovi přibyl Alois Rašín, další člen odboje. Byli souzeni pro zločin velezrady a zločin proti válečné moci státu, spolu s nimi byli v tomto monstrprocesu souzeni Vincenc Červinka¹⁰³ a Josef Zamazal.¹⁰⁴ Ti byli souzeni pro zločin vyzvědačství. Po těchto zatčeních opustil

¹⁰¹ TOMEŠ, Josef a kol., *Český biografický slovník XX. století A-J*, Praha; Litomyšl, Paseka 1999, s. 125.

¹⁰² ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹⁰³ Vincenc Červinka byl v této době odpovědným redaktorem Národních listů.

¹⁰⁴ Josef Zamazal byl účetním sladovny v Českém Brodu, byl nařčen, že je stoupencem rusofilství a panslavismu.

Rakousko-Uhersko i Edvard Beneš a první „pětka“ se v podstatě rozpadla, navíc Scheiner se po propuštění z vazby nesměl příliš angažovat. Všichni čtyři aktéři byli v červnu 1916 odsouzeni k trestu smrti provazem. V listopadu bylo zahájeno odvolací zřízení, které trest smrti navrhovalo už jen pro Karla Kramáře. S nástupem nového císaře Karla I. se priority změnily. Ve svém úvodním manifestu nový panovník prohlásil, že učiní vše, aby hrůzy a oběti války byly co nejdříve zažehnány a jeho národy opět získaly požehnání míru.¹⁰⁵ V lednu byly tresty změněny na těžký žalář pro Kramáře na 15 let, Rašína na 10 let, Červinku a Zamazala na 5 let.¹⁰⁶ Hlavním důvodem této změny bylo, aby dohodové mocnosti nemohly tyto muže považovat za mučedníky. Propuštění z vězení byli po císařem vyhlášené amnestii dne 2. července 1917.

3.2.1 Knoflíková aféra

Důležitým úkolem domácí odbojové organizace bylo vysílání a přijímání poslů k udržení styků se zahraničím. Všichni tito poslové nesli obrovské riziko. Jejich prozrazení mohlo vést k jejich osobní diskreditaci, k přímému ohrožení jejich rodin i k ohrožení celé sítě Maffie, právě oni jsou považováni za pravé hrdiny domácího odboje.

Po zatčeních čelních představitelů Maffie do neutrálního Švýcarska uprchl i Edvard Beneš. Dne 12. září 1915 začal jednat s Janem Kyjovským, předsedou dosud fungujícího krajského spolku Svatopluk Čech, o vyslání dalšího posla do Čech.¹⁰⁷ Tento spolek vznikl v roce 1910 v Curychu, a to proto, že v okolí Curychu byla největší koncentrace českých krajanů.¹⁰⁸ Členové byli většinou i sokoly, takže Beseda Svatopluk Čech úzce spolupracovala se Sokolem Curych. Činnost Besedy byla původně kulturně osvětová, ovšem s první světovou válkou se začala orientovat i politicky. Po celou dobu války podporovala úsilí profesora Masaryka a jeho spolupracovníků o osamostatnění československého národa.

¹⁰⁵ PROKŠ, Petr, *Politikové a vznik republiky 1914-1918*, Praha, Prospektrum 1998, s. 51-52.

¹⁰⁶ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 58.

¹⁰⁷ GALANDAUER, Jan, Knoflík ze šatů paní Linhartové, in: *Dějiny a současnost. Kulturně historická revue* 30., č. 9, 2008 s. 30.

¹⁰⁸ KOUČKÁ, Pavlína, Kterak krajaný hledali jsme ve Švýcarsku, in: *Zpravodaj českého krajského spolku Beseda* [online]. 03/2013, č. 3, s. 12 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.beseda.be/images/zpravodaj/zpravodaj_2013-03.pdf/.

Pro předání zprávy byla v září 1915 vybrána paní Aloisie Linhartová, manželka Josefa Linharta, jednoho z členů Besedy Svatopluk Čech. Měla být pro rakouské úřady nenápadnou. Jako žena neměla problém s odvodem, necestovala poprvé a její důvod k cestě byl přesvědčivý, uvedla totiž, že chce do Švýcarska odvést svého synka, který dosud žije u dědečka v Berouně.¹⁰⁹ Zprávu připravil dr. Beneš, instrukce k cestě paní Linhartová dostala od Jana Kyjovského. Podle její vzpomínky se přípravy odehrály takto: *„Nebylo radno dávatí písemné zprávy. Proto jsem se je musela během noci naučiti nazpaměť. Bylo třeba však jakési legitimace, aby mne v Praze bylo uvěřeno. Proto bylo našifrováno na malém hedvábném papírku krátké sdělení, že přináším zprávy od profesora Masaryka. Bylo nutno rozřešiti těžký problém, kam zprávu ukrýti. Vzpomněli jsme si na jeden můj kostým, který byl ozdoben asi 50 knoflíky. Tyto byly dřevěné, potažené látkou. Jeden knoflík jsme odpárali, uvnitř vyřezali a vložili do něho šifrovanou legitimaci; nato jsme knoflík potáhli látkou a přišli opět na šaty. Ústní zpráva obsahovala asi třináct vzkazů.“*¹¹⁰

Podle instrukcí Jana Kyjovského měla v Praze ve Vršovicích vyhledat jeho strýce Bohumila Mareše a předat mu onen knoflík se zašifrovanou zprávou. Mareš měl být již ověřenou spojkou s kruhy Maffie. První poselství podle svědectví Jana Hájka předával již v červenci 1915.¹¹¹ Tato volba se ale neukázala jako dostatečně vhodná. Bohumil Mareš měl vyhledat v redakci *Času* Jana Hájka. Pokud by Hájek nebyl přítomen, měl se obrátit na Cyrila Duška. Ani jeden z nich však přítomen nebyl. Dušek v této době do redakce vůbec nedocházel a Hájek po vojenském cvičení dlel v Přepychách u Opočna. Už v redakci působil Mareš podezřele, nikdo ho neznal, posla nikdo neočekával a on neustále hovořil o pozdravech pro radikální kruhy, protože si pravděpodobně myslel, že v redakci jsou všichni do činnosti Maffie zasvěceni. Tím vzbuzoval důvodné podezření, že se jedná o policejního špicla. Když zde neuspěl, odebral se podle instrukcí svého synovce do redakce *Práva lidu*, kde měl vyhledat dr. Františka Soukupa. Kyjovský byl totiž přesvědčeným sociálním demokratem a snažil se stranu do akce zapojit, a to i přes to, že bylo všeobecně známo, že Bohumír Šmeral je silně prorakousky orientovaný. Od Beneše získal informaci, že František Soukup je do

¹⁰⁹ GALANDAUER, Jan, Knoflík ze šatů paní Linhartové, s. 30.

¹¹⁰ Tamtéž s. 30.

¹¹¹ ANM, fond Maffie, karton č. 3.

věcí Maffie zasvěcen. Jak se však ukázalo, o zašifrovaných zprávách a tajných heslech Soukup nevěděl, což vedlo k přímému ohrožení všech, kteří byli jakkoliv spjati s tajným výborem.

Když Mareš 5. října 1915 v deníku *Právo lidu* Soukupa nenašel, sdělil ostatním, že shání dr. Soukupa, protože nese pozdrav „radikálním kruhům“ ze Švýcarska. To zejména u dr. Šmerala vzbudilo silné podezření, že se jedná o policejní provokaci. Mareš tedy přišel druhý den a snažil se předat vzkaz ze Švýcar, přítomen mimo dr. Soukupa byl i Bohumír Šmeral. František Soukup odmítl poselství v knoflíku přijmout, s tím, že žádné neočekává a odmítl jít i k vinohradskému kostelu, kde měla čekat paní ze Švýcar (A. Linhartová) a povědět mu víc. Jeho obava byla logická, Mareše neznal, ten se navíc choval na posla dost podivně, byl hrbatý, což redaktorům *Času* i *Práva lidu* připomnělo Rudolfa Mrvu, policejního donašeče z období Omladiny.¹¹² Proto se Soukup se Šmeralem následující den (ve čtvrtek 7. října) vydali hledat někoho, kdo by Bohumila Mareše mohl znát. Za tím účelem navštívili Antonína Švehlu, Přemysla Šámala i Jana Herbena, Soukup se vydal i do Mazačova obchodu, kde Mareš pracoval. Vydali se i k Duškovi, který však stále nebyl doma.¹¹³ Touto návštěvou důležitých veřejných činitelů ohrozili desítky lidí, a kdyby se skutečně jednalo o policejní provokaci, mohli policii dovést k nejvyšším činitelům Maffie a tak v podstatě absolutně zničit její fungování. Ve stejné chvíli se Jan Hajšman na přání dr. Herbena vypravil za Hájkem, aby zjistil, co je Bohumil Mareš zač. Musel odjet hned, aby v případě, že Mareš není špicl, zadržel dr. Soukupa s udáním. Jak se Hajšman od Hájka dozvěděl, Mareš skutečně špiclem nebyl a pracoval s ním i s Duškem. Do redakce v černém koženém kufru vozil nový český list, který ve Švýcarsku začal vydávat dr. Sychrava, *Československou Samostatnost*.¹¹⁴ I přes naléhání dr. Šámala se dr. Soukup s dr. Šmeralem a redaktorem Srbou vydali na policejní ředitelství a případ udali. Tímto činem ohrozili všechny redaktory a další zasvěcené, jejich rodiny a paradoxně i sami sebe.

¹¹² HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, s. 84.; GALANDAUER, Jan, Knoflík ze šatů paní Linhartové, s. 31.

¹¹³ HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, s. 90.

¹¹⁴ Tamtéž s. 87.

V těchto dnech se Cyril Dušek nacházel v Brně, pravděpodobně v souvislosti s *Lidovými novinami*.¹¹⁵ Paní Dušková nevěděla, kde by mohl být a byla zatčena místo něho. Bohumil Šmeral po válce uvedl, že kdyby byl Dušek doma, s udáním by na policii tolik nespěchal.¹¹⁶ Podle svědectví Jana Hajšmana Dušek onoho Bohumila Mareše znal již před těmito událostmi. Jak již bylo řečeno, Mareš dělal spojku již před touto akcí. Hajšman ho v redakci několikrát potkal, dokonce viděl, jak hovoří s Duškem, který si ho odvedl do redakce. Bylo to pozdě na večer a s sebou měl deštník a černý kožený kufr.¹¹⁷ Deštníky si mezi sebou kurýři vyměňovali a v dvojitých stěnách kufrů se přenášely tajné zprávy. Je tedy možné, že by se ona slavná knoflíková aféra nikdy nemusela odehrát, kdyby byl Cyril Dušek zastižen, protože vzkazy ze zahraničí přes Mareše přijímal již dříve. Chybu tedy pravděpodobně udělal již Jan Kyjovský při instrukcích, které dal paní Linhartové, neměl Mareše odkazovat na nezasvěceného Soukupa, který byl navíc neustále pod dohledem Šmerala, a konspirační síť Maffie mohla nadále fungovat v plném rozsahu.

Důsledky tohoto jednání se projevíly ihned. Začala vlna zatýkání. Klíče od redakce si odnesla policie a redakce byla neustále hlídána. Z *Času* byla předvedena většina redaktorů, někteří se pak také ocitli ve vězení. Mimo Duška a Hájka se jednalo o Ladislava Kunteho, Gabriela Trapla, Otokara Fischera, Aloise Šaška, Julia Schmitta a Stanislava Minaříka.¹¹⁸ Po 14 dnech redaktory z vyšetřovací vazby propustili, zůstali tam Dušek, Hájek, Trapl a Kunte. Trapl kvůli brožurce od spisovatele Horalky, žijícího v Americe a Kunte proto, že jednou místo Duška přijal Mareše v redakci a převzal za něho vzkaz ze Švýcarska.¹¹⁹ Zatčeny byly i manželky redaktorů. Paní Dušková pouze na jeden den a paní Hájková od října 1915 až do Velikonoc následujícího roku, kdy ji propustili stejně jako Hanu Benešovou.¹²⁰ Ženy redaktorů prý po celou dobu snášely své osudy velmi statečně a nikdy si nestěžovaly na nepřízeň osudu.¹²¹ U Dušků byla v sobotu 9. října provedena domovní prohlídka, Cyril se však vrátil až pozdě v noci a

¹¹⁵ Vzpomínka Arnošta Heinricha na Cyrila Duška k jeho nedožitým padesátým narozeninám: Vzpomínka na padlého na české frontě, in: *Lidové noviny*, 4. listopadu 1931.

¹¹⁶ Tamtéž s. 104.

¹¹⁷ HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, s. 84.

¹¹⁸ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 25.

¹¹⁹ HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, s. 125.

¹²⁰ ANM, fond Maffie, karton č. 3.

¹²¹ Tamtéž s. 112.

hned následujícího dne šel na policii.¹²² Domů se pak přes rok a půl nevrátil. Spolu s ním byli v tomto procesu obviněni Jan Hájek, dr. František Soukup, Bohumil Mareš, Aloisie Linhartová, Václav Olič a Anna (Hana) Benešová.¹²³ Zatčena však byla i Alice Masaryková. Obžaloba byla vznesena až 2. června 1916. V této době se z obžalovaných ve vazbě nacházel Jan Hájek, Cyril Dušek, Bohumil Mareš a Aloisie Linhartová.

V prosinci 1915 byl z vazby propuštěn dr. Soukup, jistou zásluhu na tom měl Bohumír Šmeral, který jako důvod pozdního ohlášení případu uvedl, že situaci chtěli nejprve ověřit, aby nedošlo k nečestnému udavačství.¹²⁴ Policii také předal elaborát, který ji měl přesvědčit, že Československá sociálně demokratická strana dělnická je Rakousku naprosto loajální a není tedy možné, aby se její představitel angažoval proti ní. Tím byla Soukupova činnost v odboji ukončena, ztratil důvěru Edvarda Beneše a dalších členů Maffie, navíc byl pod neustálým policejním dohledem. Edvard Beneš bratrovi Vojtovi sdělil: „*Ještě s tím Soukupem: Vysvětluji to takto: Osobně je zbabělý, strach strašný před kriminálem, strach před Šmeralem, který náhodou při věci byl a konečně slepě hloupá politika stranická...*“¹²⁵

3.2.2 Kriminál¹²⁶

Pobyt ve vídeňském vězení, který trval od října 1915 do května 1917, byl velmi důležitou kapitolou v životě Cyrila Duška. Následující pasáž bude zaměřena na jeho každodenní život ve vězení, na změny jeho psychiky v různých etapách věznění, na proces samotný, ale také na zhoršování jeho tuberkulózní choroby, která v roce 1924 byla příčinou jeho brzké smrti. Druhé uvěznění, způsobené knoflíkovou aférou, zanechalo trvalé následky na jeho zdraví. Jeho další poválečné působení bylo ovlivněno špatným zdravotním stavem a znemožnilo mu dosáhnout v československé diplomacii, popřípadě v jiném mocenském či vládním sektoru úspěchů, k nimž měl předpoklady.

V říjnu 1915 se tedy Dušek opět dostal do vazby. Stejně jako rok předtím nejdříve pobýval ve vězení v Kapucínské ulici na Hradčanech. Poté byl, jako další

¹²² Tamtéž s. 94.

¹²³ HÁJEK, Jan, *Obžaloba*, Praha, Orbis 1933.

¹²⁴ GALANDAUER, Jan, *Bohumír Šmeral II. (1914-1941)*, Praha, Svoboda 1986, s. 58.

¹²⁵ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 180.

¹²⁶ Název „kriminál“ jsem převzala ze stejnojmenné knihy J. S. Machara, který v knize zachycuje své věznění ve vídeňském kriminále v letech 1916-1917. Tato kniha mi byla významným pramenem, jelikož Machar několik měsíců ve vězení pobýval s Cyrilem Duškem. Zachycuje v ní každodenní život vězňů a v mnohém potvrzuje to, o čem Dušek psal manželce Pavle.

podezřelí, převezen k dalšímu vyšetřování do Vídně. První dopis z Vídně manželce Pavle píše 7. listopadu 1915, kdy už měl za sebou první výslech. V této době byl ještě pln síly a optimismu, v dopisech domů tvrdil, že díky výslechům v němčině prodělává praktický konverzační kurs a žádal o zaslání různých knih, které mu měly s němčinou pomoci.¹²⁷ Jak sám popisuje, směl psát pouze jednou týdně v neděli a byl k tomu vymezen určitý čas. Proto jsou jeho dopisy směřovány téměř výhradně manželce Pavle, která je měla tlumočit ostatním rodinným příslušníkům, či kolegům v *Čase*. Jiným lidem možná nepsal také z důvodu, aby zbytečně neupozorňoval na jiné zasvěcené „maffiánské“ kolegy. Jistou výjimku představoval jeho přítel a dlouholetý vídeňský dopisovatel *Času* Bedřich Hlaváč. Tomu dokonce v dopise z 25. prosince 1915 svěřil obavy, aby se s novým vězněním opět nezhoršila jeho plicní choroba, kterou tak dlouho léčil v Dalmácii a v Prčici. Přiznal také, že nový pobyt byl zpočátku poněkud deprimující a vyzval přítele, aby ho navštívil. Na konci dopisu zkonstatoval: „*Dohromady jsem už ve vazbě pět měsíců – věru má žurnalistická zvědavost je už ukojena, tím víc, že v tomto směru já vůbec nikdy zvědavý nebyl.*“¹²⁸

Hned na začátku jeho pobytu ve Vídni se s korespondencí vyskytl problém, nechodily mu žádné dopisy od rodiny a Pavle jeho dopisy také nedocházely. První měsíc tak byl absolutně bez kontaktu se svými blízkými, navíc se mu nedostávalo potřebných věcí, o které v dopisech žádal. Mimo knih žádal teplé oblečení, polštář, tabák a hlavně peníze, asi 100 korun na měsíc, za které si mohl kupovat jídlo apod. Prvního kontaktu s rodinou se mu dostalo přes tetu Pavly, která ho na začátku prosince 1915 ve Vídni navštívila, dopisy mu začaly chodit až v druhé půlce prosince. Již druhé Vánoce tak trávil ve vězení. Jak sám tvrdil, čas mu ubíhal rychle, ale trávil stále stejné jednotvárné dny. V dopise z 25. prosince 1915 píše: „... *můj život zde je stále tak jednoduchý a prostý, jako byl od prvního dne. V 6 ráno vstát, v ½ 9 večer spát. Přes den mačkat papír a číst, sem tam jíst, ráno a odpoledne po půl hodině procházky po malém dvorečku.*“¹²⁹ V této době už se cítil nachlazen, protože ve vězení se ani v prosinci netopilo a když ano, tak pouze na pár hodin týdně. Značně stresující byl také fakt, že zpočátku nemohl sehnat advokáta, který by jej zastupoval. Dva významní advokáti,

¹²⁷ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹²⁸ ANM, fond Bedřich Hlaváč, osobní korespondence, karton č. 1.

¹²⁹ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

s nimiž se přes T. G. Masaryka znal, jej zastupovat nemohli. Jednalo se o dr. Václava Boučka, u něhož byly pořádány „předmaffiánské“ informační schůzky a dr. Eduarda Koernerera, který ho obhajoval v předcházejícím procesu. Nyní se však soustředil na obhajobu dr. Karla Kramáře, Aloise Rašína a Vincence Červinky před vídeňským vojenským soudem. Na radu těchto dvou advokátů nechtěl žádat o obhájce ex offio, a proto se obrátil na dr. Zeifarta.¹³⁰ Nakonec se jeho obhájcem stal dr. Fasser z Vídně, jehož byl dr. Zeifart jednatelem.¹³¹

Dalším stresujícím faktem bylo, že Cyril neměl žádné zprávy o vývoji vyšetřování. Výsledek zjistil až 27. ledna 1916, když mu byl přečten rozsudek nejvyššího soudu ve Vídni z 5. ledna. Odsouzen byl k těžkému žaláři na 10 měsíců, trest byl tedy o 4 měsíce zvýšen.¹³² Dne 30. ledna 1916 o něm napsal manželce: „*Konečně vím výsledek. 10 měsíců, každý měsíc jednou 24 hodin v temnu, bez jídla a bez slamníku; loňská vazba se počítá, zbývá mi tedy ještě asi 230 dní.*“¹³³ Byl přesunut do vídeňské „věže smrti“, kde byla korespondence omezena a ještě přísněji cenzurována, takže o zdejších poměrech nesměl psát moc negativně. Právě zde se v první půli května 1916 setkal se starým dobrým známým Josefem Svatoplukem Macharem, který byl právě zatčen za čtyři básně ze sbírky Krůpěje.¹³⁴ Jeho názorová protirakousky orientovaná linie je z těchto veršů zřejmá:

*A tak to denně jde: jsou touhy zničené,
naděje zklamané, je hořkost odřikání,
hnus časem z života, vztek pomsty zlomené,
posměšky Osudu a úzkost z umírání -*¹³⁵

S Cyrilem Duškem se znal již delší dobu, především z redakce *Času*, kam pravidelně přispíval svými fejetony. Nyní se setkali v cele č. 60. V *Kriminálu* Machar toto místo i osoby, které zde poznal, popisuje. Přiznává, že mu počáteční vězeňský pobyt hodně zpříjemnil právě jeho přítel Dušek, ve věcech vězeňských již zběhlý. Seznámil ho s poměry i s příběhy ostatních vězňů. Pro oba bylo jistě šťastnou náhodou, že v tomto prostředí našli přítele, s nímž bylo možné hovořit a zavzpomínat na staré

¹³⁰ ANM, fond František Veselý, veřejná činnost- korespondence, karton č. 29.

¹³¹ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹³² ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹³³ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹³⁴ MACHAR, Josef Svatopluk, *Kriminál. Žito 1916, psáno 1917-1918*, s. 51-55.

¹³⁵ SOLDAN, Fedor, *J. S. Machar*, Praha, Melantrich 1974, s. 141.

časy. „ Blahořečil jsem knoflíku tajemnému, muži neznámému a ženě podezřelé, kteří prostřednictvím dra Soukupa (*bona fide arci*) byli přivedli Cyrila Duška v tuto budovu a právě do šeré a chladné šedesátky, ...“¹³⁶ V této době Cyril již nemačkal papír, ale pracoval u profose¹³⁷ v kanceláři a opisoval různé papíry, podle Machara byl i „prvním mužem šedesátky,“ který vždy hlásil počet vězňů apod.

Ke každodennímu životu patřily procházky po malém dvorečku, během kterých bylo možné potkat další české intelektuály, kteří byli umístěni v jiných celách vídeňské „věže smrti.“ Viktor Dyk zmiňuje, že během těchto procházek se setkal s dr. Jaroslavem Preissem, Janem Hájkem i s přítelem Cyrilem Duškem.¹³⁸ Bylo jich tu opravdu hodně.

Vězeňská strava se jak podle Machara, tak podle Duška nedala jíst, údajně tam vařil zajatý Rus, který už tak nepoživatelné věci překořenil tak, že nešly strávit. Každý večer se sesedali vězni šedesátky a dělili se o jídlo, které nakoupili navíc, nebo které jim bylo posláno od rodin. Dušek Machara přesvědčoval, že jde žít z toho, když se člověk nají pouze jednou za den.¹³⁹

Jak již bylo zmíněno, obžaloba byla vznesena až 2. června 1916 proti již jmenovaným osobám. Podle ní se Jan Hájek, Cyril Dušek, dr. František Soukup, Bohumil Mareš a Aloisie Linhartová dopustili zločinu velezrady, protože podporovali hnutí, směřující ke zřízení samostatného československého státu a to tak, že zprostředkovali doručování tajných zpráv mezi vůdci tohoto hnutí v zahraničí a uvnitř státu, velezrady se však podle obžaloby dopustili vzdálenějším způsobem, ne jako hlavní vůdci a podněcovatelé, proto byly tresty relativně mírné.¹⁴⁰ Přesto je u Duška, Hájka a Soukupa poznámka, že za svou činnost musí být potrestáni, protože se svou inteligencí si byli plně vědomi, že jejich jednání není v souladu se zájmy habsburské monarchie. Další dva obžalovaní, Václav Olič a Hana Benešová, se dopustili zločinu nadřezování zamlčením, jelikož zatajili údaje sloužící k odhalení zločinu, odstranili spisy T. G. Masaryka a Edvarda Beneše.¹⁴¹ Celá obžaloba je však namířena hlavně proti T. G. Masarykovi a Edvardu Benešovi, ačkoliv Masarykovy vědecké kvality jsou zde

¹³⁶ MACHAR, Josef Svatopluk, *Kriminál. Žito 1916, psáno 1917-1918*, s. 56-57.

¹³⁷ Profos byl správcem vězeňské jednotky, který zajišťoval vykonávání rozsudků a disciplinárních trestů.

¹³⁸ DYK, Viktor, *Vzpomínky a komentáře 1893-1918. Kniha druhá*, Praha, Nakladatelství Ladislava Kuncíře 1927, s. 235.

¹³⁹ Tamtéž s. 85.

¹⁴⁰ HÁJEK, Jan, *Obžaloba*, s. 6.

¹⁴¹ Tamtéž s. 6.

oceňovány. Obžaloba nepřipouští jakoukoliv možnost rozvrácení monarchie a je silně optimistická k její budoucnosti.

Jsou zde také shrnuty výpovědi vyslýchaných. Jan Hájek i Cyril Dušek se snažili z „knoflíkové aféry“ všemožně dostat a v podstatě vinu svalovali na uprchlého dr. Beneše. Hájek uvedl, že papíry, knihy a archy u něho dr. Beneš při styku s Marešem omylem zapomněl. Cyril Dušek zase tvrdil, že když Mareše spatřil v redakci, hledal jakéhosi pana Krále a že nevěděl, že se jedná o dr. Beneše. Přiznal, že si všiml visícího deštníku na stole, který si po Marešově odchodu Beneš vzal, ale netušil, o jaké znamení jde. Jeho výpověď ovšem nebyla podpořena výpovědí redaktora Ladislava Kunteho, který uvedl, že Cyrilu Duškovi oznámil, že pokud bude Mareš hledat Krále, míní tím dr. Beneše. Nejvíce Duškovi uškodila výpověď Bohumila Mareše. Ten uvedl, že Dušek byl plně informován, že sám navrhl schůzku, při níž měly být předány odpovědi cizině a jako poznávací znamení zvolil deštník, který osobně převzal.¹⁴² Přitěžující byla i jeho podezřelá vazba z předcházejícího roku a zprávy o jeho procesu v *La Nation tchèque*, v *Československé samostatnosti* a v dalších „velezrádných“ česko-amerických časopisech.¹⁴³

Statečně se během vyšetřování zachovala Aloisie Linhartová. Když ve Vídni rozluštili onen knoflík a zjistili, že vzkazy umí nazpaměť právě Linhartová, uváděla krycí jména účastníků a tvrdila, že pravá jména nezná.¹⁴⁴ Uvedla, že měla tlumočit pozdrav od Hradeckého (T. G. Masaryka) a sdělit, že přijel 26. září z Paříže do Londýna a že dr. Bloch (Hajn) má dojít ke starému Jiskrovi (Hájkovi)¹⁴⁵ a vyzvednout bedničku, která tam přišla z Davosu. Bednička měla být opatrně otevřena, protože obsahovala důležitá sdělení ze Švýcar.¹⁴⁶ Tak se pátrání konečně zastavilo, přesto postižených byla spousta, nejednalo se jen o zatčené, ale také o jejich rodiny a rodiny dalších redaktorů konfiskovaného *Času*, ne všichni našli náhradní uplatnění.

¹⁴² Tamtéž s. 68-69.

¹⁴³ Tamtéž s. 69.

¹⁴⁴ GALANDAUER, Jan, Knoflík ze šatů paní Linhartové, s. 31.

¹⁴⁵ V tomto případě se Jan Hajšman pravděpodobně spletl. Jan Hájek ve výpovědi o knoflíkovém procesu, kterou poskytl prof. Miladě Paulové, uvádí, že krycí jméno Jiskra používal otec Miroslava Plesingera-Božinova, Josef Plesinger. Hajšman si Jiskru pravděpodobně spojil s Hájkovým předcházejícím zaměstnáním. Výpověď Jana Hájka je umístěna v: ANM, fond Maffie, karton č. 3.

¹⁴⁶ HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, s. 90.

Téma financí bylo citlivé i pro Cyrila Duška. Během své léčby v Dalmácii po prvním věznění na Hradčanech musel zažádat o speciální honorář na léčbu, z dopisu je patrné, že mu tato prosba rozhodně nebyla příjemná. Stejně tak i v době, kdy byl ve vídeňském vězení, nabádal manželku Pavlu, aby přijímala pouze peníze z redakce, když opět sedí „za Čas“ a od nikoho jiného, aby nic nebrala. V podstatě v každém druhém dopise manželku žádal o zaslání peněz na měsíc, za něž si kupoval jídlo a tabák, problémem bylo, že s korespondencí se někdy ztratily i peníze.

V srpnu 1916 byl přesunut zpět do svého původního vězení, jeho odchod zpět do Rosavských kasáren zmiňuje i Machar.¹⁴⁷ Tento přesun mu však vůbec nesvědčil. Přestože byl srpen, cítil se nachlazen a měl problémy se stravováním. V půlce září už se dožadoval zimního prádla, žil totiž ve sklepní cele, kde bylo vlhké ovzduší, v celách se navíc celý den kouřilo, a to i přes zákaz, což ke zhoršení jeho plicní choroby mohlo také přispět. Nepomohla mu ani návštěva Pavly a tety Lídy, které přijely od Velikonoc poprvé. S jeho fyzickým stavem se zhoršoval i jeho psychický stav, což je dobře pozorovatelné na stylu psaní. „... žiju bez novin, bez kaváren, bez společnosti a bez psaní- zkrátka škola skromnosti, že si lepší nelze vymyslet...“¹⁴⁸ Od září 1916 si také pravidelně z domova nechal posílat sirup Famel, který měl pomoci proti zánětu průdušek a tuberkulóznímu kašli, plicní choroba se tedy musela neustále zhoršovat. Ve vězení žil již rok, každý den stejný jako ten předcházející, mizerná strava, žádné duchovní posílení, do toho zhoršující se zdravotní problémy a žádná vidina alespoň vzdáleného konce. Knoflíková aféra se žádným směrem nevyvíjela a Duškovi nezbylo nic než čekat a doufat, ale po roce doufání se těžko najde ještě špetka optimismu. Dne 11. října 1916 Pavle napsal: „... první den druhého roku ve vazbě. ... přece jen mně se tak z duše přičí a protiví tzv. mučednictví, zejména politické, že se nemohu dostat k tomu, líčit ti podrobně celou tu roční útrapu evropského člověka, který najednou spí na zemi na slamníku, také týdny i měsíce se nekoupe, prádla nemění, vidličce, noži a talíři už zcela odvykl...“¹⁴⁹

Dne 13. listopadu 1916 měl konečně začít ten dlouho očekávaný proces. Hlavní přelíčení bylo zahájeno, ale po deseti dnech bylo odročeno, protože pražské úřady přišly

¹⁴⁷ MACHAR, Josef Svatopluk, *Kriminál. Žito 1916, psáno 1917-1918*, s. 150.

¹⁴⁸ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹⁴⁹ ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

na stopu nového spojení se Švýcarskem, které vedlo do řad strany státoprávně pokrokové.¹⁵⁰ Podle Duškových zápisků byl tehdy zatčen Viktor Dyk, prof. Jindřich Hantich, dr. Bedřich Štěpánek nebo redaktor Jan Karel a znovu Hana Benešová, ohrožen byl i předseda strany Antonín Hajn. K vlastnímu procesu tak v podstatě nikdy nedošlo. Dne 21. listopadu 1916 navíc zemřel František Josef I., kterého na trůnu vystřídal jeho prasynovec Karel I.¹⁵¹ Což pro většinu uvězněných znamenalo naději lepších zítřků. I Cyril Dušek už na začátku prosince 1916 mluví o amnestii, na kterou si doposud nikdo nedovolil ani pomyslet.

Na počátku února 1917 po rozmluvě s dr. Zeifartem, jednatelem dr. Fassera, byla podána žádost o Cyrilovo propuštění z vězení ze zdravotních důvodů. Tuberkulóza se zhoršovala, sklepní ovzduší, v němž od srpna žil, mu dost přitěžovalo. Jak již bylo poznamenáno, korespondence mnohdy vázla. V březnu si Cyril stěžoval, že už tři měsíce nedorazil žádný balík s jídlem, došel mu tak i sirup Famel a ztratilo se i 200 korun, které mu Pavla poslala.¹⁵²

Na Velikonoce se opět po delší době shledal s Pavlou, která za ním pak měla dorazit ještě v červenci. Ovšem 3. května 1917 byl znovu otevřen proces a byla vznesena žaloba tentokrát již jen proti Cyrilu Duškovi, Janu Hájkovi, Bohumilu Marešovi a Aloisii Linhartové pro zločin velezrady, která byla oproti původní žalobě pozměněna.¹⁵³ Opět však byla namířena spíše proti činnosti T. G. Masaryka, kterého se nepodařilo zadržet. Tento spis byl podle Františka Veselého velmi dobrým zdrojem informací o Masarykově momentální činnosti a o zahraniční politice Dohody, byl tedy popisován a šířen mezi členy Maffie. Líčení mělo být v červnu. K žádnému dalšímu souzení ale nedošlo. Navíc 25. května bylo vyhověno žádosti Cyrila Duška o propuštění ze zdravotních důvodů, po téměř 20 měsících se tak konečně mohl vrátit do Prahy k rodině a přátelům, bylo však třeba nejdříve podstoupit důkladnou léčbu, aby se mohl opět zapojit do plnohodnotného života. Ve stejnou dobu byl propuštěn i jeho přítel Viktor Dyk.

¹⁵⁰ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 33.

¹⁵¹ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 289.

¹⁵² ANM, fond Cyril Dušek, rodinná korespondence, karton č. 1.

¹⁵³ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, obžalovací spisy vojenského velitelství ve Vídni, karton č. 11.

Následující čas se Cyril pokoušel léčit v sanatoriu prof. MUDr. Rudolfa Jedličky v pražském Podolí, které bylo pro veřejnost poprvé otevřeno 28. června 1914, tedy v den atentátu na následníka trůnu.¹⁵⁴ Sanatorium bylo určeno spíše pro bohatší vrstvy, ale za první světové války velkou část jeho prostor získal Červený kříž. Po dlouhém věznění se Cyrilovi pravděpodobně velmi ulevilo psychicky, fyzicky se jeho stav také vylepšil, když začal přibírat na váze. Jeho zdraví však bylo vězněním trvale podlomeno a tuberkulóza byla v těchto dobách neléčitelná, takže se úplně uzdravit ani nemohl. Tato choroba ho tedy sužovala až do konce jeho života.

V podstatě souběžně s knoflíkovou aférou se odehrával proces s poslanci národně socialistické strany. V lednu 1916 byli zatčeni Václav Choc, František Buřival, Josef Netolický a Václav Vojna kvůli nalezenému zápisu ze schůze s T. G. Masarykem z 1. října 1914.¹⁵⁵ Tedy z doby, kdy se očekávala invaze ruských vojsk na Moravu, a rozhodovalo se, jaký postoj k nim má zaujmout český národ. Hlavní přelíčení se odehrálo v červenci 1916, obžalovaní byli obviněni z velezrady, Choc byl odsouzen k šesti letům těžkého žaláře, Buřival k pěti letům, Netolický a Vojna k jednomu roku těžkého žaláře.¹⁵⁶

Dne 2. července 1917 byla Karlem I. vyhlášena amnestie, tento krok císař učinil po neúspěšných pokusech o uzavření separátního míru s Francií, které Rakousko přiznalo nárok na znovuzískání Alsaska a Lotrinska, Itálie ze svých územních nároků nechtěla ustoupit, tak k uzavření míru nakonec nedošlo.¹⁵⁷ Karel I. se amnestií snažil ukázat demokratičtější tvář habsburské monarchie. Díky ní byli z vězení propuštěni všichni představitelé výše zmiňovaných procesů.

V roce 1917 byl v *Národních listech* uveřejněn článek Karla Kramáře s názvem *V nový život. „Když setkali jsme se ve vídeňském vězení s kol. Duškem, Dykem, Macharem, kteří jsme se dříve ani nezdravili a kteří jsme byli v nejostřejším osobním boji, podali jsme si bez váhání ruce, vřele si je stiskli a cítili, že roztrhly se mlhy, které byly mezi námi, že padl celý svět předsudků, neporozumění a nepřízně, který nás dělil. My věděli, že jsme navždy spojeni něčím novým, velkým, nezdolnou vírou v lepší*

¹⁵⁴ Ústav pro péči o matku a dítě. *Pražské sanatorium* [online]. © 2007 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.upmd.cz/rudolf-jedlicka/prazske-sanatorium.html/>.

¹⁵⁵ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 32.

¹⁵⁶ Tamtéž s. 33.

¹⁵⁷ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 300.

*budoucnost národa a vědomím povinnosti, společně k ní pracovati. A byli jsme si blízcí.*¹⁵⁸

3.3 Události roku 1917

Dne 18. prosince 1916 se americký prezident Woodrow Wilson obrátil k dohodovým i centrálním mocnostem a vyzval je k oznámení jejich válečných cílů. Na základě této výzvy 10. ledna 1917 své válečné cíle vyhlásila i Dohoda. Mimo znovuzřízení Belgie, Srbska, Černé Hory dohodové mocnosti prosazovaly osvobození národů z turecké nadvlády, Italů, Slovanů, Rumunů a Čechoslováků z cizí nadvlády.¹⁵⁹ Nyní tedy svitla naděje pro český národ. Vídeň ale pohotově zareagovala a vynutila si na svých národech loajální prohlášení. Poslanci Českého svazu¹⁶⁰ tak vytvořili prohlášení proti dohodovému vyjádření, autorem jednoho prohlášení byl Bohumír Šmeral a autorem druhé verze byl Adolf Stránský, jehož verze nakonec byla zaslána rakouskému ministru zahraničí, hraběti Czerninovi. Tomu však toto prohlášení nepřipadalo dostatečně loajální, a proto pozval zástupce Českého svazu Bohumíra Šmerala, Františka Staňka a Jindřicha Maštálku 30. ledna na schůzku a předložil jim svou verzi prohlášení, kterou pak poslal sám sobě. V této verzi stálo: „ ... *národ český, jako vždy v minulosti, tak také v přítomnosti a v době příští, jen pod žezlem habsburským vidí svou budoucnost a podmínky svého vývoje.*“¹⁶¹

Císař Karel I. se světu snažil ukázat demokratickou tvář Rakouska-Uherska, mimo amnestie bylo důležitým krokem znovuzavedení ústavnosti, byly tedy zrušeny oktroje a došlo k znovuotevření říšské rady, první zasedání bylo stanoveno na 30. květen 1917.

Zatímco se v lednu čeští politici nijak prorakousky neprojevovali, za pár měsíců se české politické kruhy radikalizovaly. Dne 17. května byl otištěn ve *Večeru* Manifest českých spisovatelů. Jeho autorem byl ředitel činohry Národního divadla Jaroslav Kvapil, iniciátorem Přemysl Šámal, který dostal pokyny od dr. Beneše, že je třeba

¹⁵⁸ KRAMÁŘ, Karel, *V nový život*, in: *Národní listy*, 21. 10. 1917, roč. 57, č. 289.

¹⁵⁹ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 294.

¹⁶⁰ Český svaz byl společný orgán českých poslanců na říšské radě, který musel zaujmout loajální stanovisko k habsburské monarchii stejně jako Národní výbor také založený roku 1916.

¹⁶¹ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 295-296.

působit na českou politiku, aby se už prorakousky neorientovala.¹⁶² Manifest podepsalo 222 českých spisovatelů a byl adresován poselstvu českému na říšské radě.¹⁶³ Toto prohlášení vyzývá české poslance, aby s ohledem na novou demokratickou Evropu hájili národní zájmy československého národa.¹⁶⁴ Po této akci mířící na politiku Českého svazu na prvním zasedání říšské rady vystoupil s prohlášením Českého svazu poslaneckého ve Vídni František Staněk. Manifest skutečně zapůsobil tak, jak měl, a před zasedáním rady byly projednávány různé vstupní projevy, z nichž byl nakonec vybrán projev Antonína Švehly.¹⁶⁵ Tento projev je důležitý, protože se poprvé objevuje spojení českých zemí se Slovenskem a znamená oživení nadějí pro československý zahraniční odboj. V červnu je zřízen i ústavní výbor a podvýbor pro revizi ústavy. Dne 22. června podává Clam-Martiničova vláda demisi, novým ministerským předsedou se stává Ernst Seidler.¹⁶⁶ Následně, konkrétně 8. července 1917, byly předloženy možnosti reformy říšské ústavy, všechny předpokládaly restituci českého státu, jehož součástí mělo být i Slovensko pod vládou habsbursko-lotrinské dynastie, od tohoto uvažování se ale upustilo už na podzim díky rychlému sledu událostí.¹⁶⁷ Proti speciálnímu podvýboru a jeho formám navržené říšské ústavy se postavili členové Maffie, kteří nechtěli klást jako požadavek federaci, ale vznik samostatného československého státu.

3.3.1 Snahy o koncentraci stran 1917-1918

V létě 1917 se Cyril Dušek po léčbě v podolském sanatoriu vrátil k aktivní činnosti. Již během léta, kdy byly z vídeňských vězení propuštěny hlavní špičky aktivní politiky, se začalo uvažovat o novém seskupení politických stran. Strany mladočeská, národně sociální, lidově pokroková, státoprávně pokroková a česká pokroková se totiž shodly při akci proti návrhům ústavního podvýboru a začaly uvažovat o vytvoření společného výkonného výboru, popřípadě společné politické strany.¹⁶⁸ Jako první s touto myšlenkou v *Národě* vystoupil Viktor Dyk. Osloven redakcí *Národa*, na návrh

¹⁶² Tamtéž s. 301.

¹⁶³ URBAN, Otto, *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha, Aleš Skřivan ml. 2000, s. 271.

¹⁶⁴ Projev českých spisovatelů 17. května 1917. In: *Vznik samostatného československého státu v roce 1918*, Praha, Melantrich 1988, s. 351-353.

¹⁶⁵ GALANDAUER, Jan, *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady*, Praha, Svoboda 1988, s. 75-84.

¹⁶⁶ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 306.

¹⁶⁷ Tamtéž s. 308.

¹⁶⁸ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 312.

Přemysla Šámala, byl i Cyril Dušek. František Sís ho žádal, aby se také vyjádřil ke koncentraci stran, v této době (10. července 1917) stále ještě pobýval v podolském sanatoriu.¹⁶⁹ Přesto žádost o vyjádření neodmítl a jeho článek „Zjednodušení“ byl v *Národě* otištěn 19. července. V něm propaguje zjednodušení stran, které mají společně pracovat pro již sjednocený národ. Článek je ukončen touto větou: „*Aby se tudíž sjednocovaly [politické strany], aby splývaly v nové, jednodušší skupiny, aby posléze připravily národ na příští svobodnou demokracii.*“¹⁷⁰ Jeho názory na koncentraci stran byly zpočátku velmi pozitivní.

Dne 15. srpna se u dr. Herbena v Hostišově sešli dr. F. Veselý, J. S. Machar, J. Kvapil, dr. P. Šámal, prof. Moudrý a F. Drtina, aby projednali koncentraci.¹⁷¹ S vizí P. Šámala o spojení stran v jednu novou stranu, jejímž orgánem by byly *Národní listy*, se však neztotožňovali všichni realisté. Jako první se proti postavil dr. Herben, který měl problém, jak sám poznamenal „s Kramářovou diktaturou“, Jana Spálenková ve své diplomové práci uvádí, že už o čtvrt roku později Herben s Kramářem sympatizoval a na slavnostním večeru k počtě Karla Kramáře byl dokonce hlavním řečníkem.¹⁷² Porady pak pokračovaly 18. až 20. srpna v Luhačovicích, kam je svolal jeden z hlavních iniciátorů Václav Klofáč. Původně nechtěl pozvat mladočechy, kvůli neshodám s dr. Kramářem, nakonec zde jako zástupci této strany figurovali František Sís a Vladimír Slavík.¹⁷³ Cílem mělo být sjednocení demokratických sil v národě ke společné práci pro český demokratický stát. Mimo národních sociálů a mladočechů byla pozvána Česká strana státoprávně pokroková, Česká strana pokroková, Lidovo-pokroková strana moravská a také členové Rady českých spisovatelů.¹⁷⁴ Českou stranu pokrokovou zastupoval Cyril Dušek a František Veselý.¹⁷⁵ Nakonec zde byl vytvořen společný vedoucí orgán, který měl pět zástupců z každé strany. Schůze v Luhačovicích měla pokračování 30. srpna v Turnově, kterého se účastnili už i Karel Kramář a Alois Rašín. Podle zápisků Cyrila Duška z této schůze je patrné napětí mezi Kramářem a Klofáčem.

¹⁶⁹ ANM, fond Cyril Dušek, oficiální korespondence, karton č. 3.

¹⁷⁰ DYK, Viktor, *Vzpomínky a komentáře 1893-1918. Kniha druhá*, s. 242-243.

¹⁷¹ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 312-313.

¹⁷² SPÁLENKOVÁ, Jana, *Jan Herben. Politik, novinář, spisovatel*, s. 119.

¹⁷³ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 312.

¹⁷⁴ TOMEŠ, Josef, *Česká stran státoprávně pokroková 1908-1918*, Praha, 2013. Disertační práce.

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, s. 189.

¹⁷⁵ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Česká strana pokroková, karton č. 8.

Kramář prosazoval vytvoření jedné úplně nové strany, nezastával spojování starších, kdežto Klofáč žádal jednotné vedení české politiky.¹⁷⁶ Na hlavním stanovisku o podpoře vývoje ke vzniku samostatného československého státu se však shodli všichni. Cyril Dušek ani František Veselý nesouhlasili s Kramářovým stanoviskem, byli pouze pro společné vedení politiky, chtěli uchovat samostatnou realistickou stranu se všemi jejími idejemi. Což úplně nekoresponduje s článkem Cyrila Duška uveřejněným v *Národě* v červenci 1917 (viz výše). Turnovská porada pak pokračovala ještě v Praze, kde bylo rozhodnuto, že připravovaná nová strana nebude socialistická.

Dne 26. září 1917 byl vytvořen Státoprávní klub, jehož předsedou byl Václav Klofáč, sdružoval národní sociály, mladočechy, moravské pokrokaře a další. Klub byl jako celek přihlášen do Českého svazu. První oficiální porada se konala 29. září 1917 a do jejího užšího výboru patřili K. Kramář, A. Rašín, F. Sís, A. Hajn, K. S. Sokol, V. Klofáč, J. Stříbrný, P. Šámal, C. Dušek a J. Budínský.¹⁷⁷

Nová strana Česká státoprávní demokracie vznikla 9. února 1918, předsedou byl Karel Kramář. Utvořila se z mladočechů, strany státoprávně pokrokové, strany moravsko-slezské lidově pokrokové (původně lidově pokroková strana) a české strany pokrokové. Jak již bylo naznačeno, část realistů nesouhlasila s Kramářovou koncepcí nové strany. Je pravda, že většina realistů pod vedením P. Šámala do České státoprávní demokracie vstoupila, ale Cyril Dušek patřil k frakci, která utvořila zvláštní skupinu spolu s Františkem Veselým a Otakarem Krouským. Tato skupina vydávala týdeník *Česká stráž*, v němž chtěla oživit ideje a program bývalé realistické strany. Skupina prohlásila, že se politicky přiklání spíše ke straně národně sociální, která do české státoprávní demokracie nevstoupila a chce se podílet na jejím programu.¹⁷⁸ K reorganizaci strany národně sociální skutečně došlo, na sjezdu ve dnech 30. března a 1. dubna 1918 přijala název Česká strana socialistická a jejím předsedou se stal Václav Klofáč.¹⁷⁹

Česká stráž byla řízena redaktorem Duškem. V dobovém letáku prosazuje myšlenku samostatného národa, demokratismu a pokrokového socialismu. Zaměřovala se na články politické, národohospodářské, sociální, osvětové, literární, divadelní a

¹⁷⁶ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Česká strana pokroková, karton č. 8.

¹⁷⁷ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Česká strana pokroková, karton č. 8.

¹⁷⁸ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 316-317.

¹⁷⁹ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 314.

výtvarně umělecké. Jsou zde také jmenováni nejdůležitější spolupracovníci týdeníku, a to P. Buzková, A. Černý, Gamma, F. Krejčí, L. Kunte, Z. Nejedlý, E. Rádl, J. Vodák a další.¹⁸⁰ Fungovala od března 1918 do března 1920, kdy její představitelé splynuli s československými socialisty.¹⁸¹ Se sloučením realistické a socialistické strany Dušek souhlasil a 6. ledna 1920 se k němu vyjádřil takto: „*To je výraz jednoho a téhož vědomí, že československý socialismus, jako protiváha marxismu není možný bez humanitního programu Masarykova, to je důvod, abychom se s nimi spojili.*“¹⁸² Pro realisty, kteří se sloučením nesouhlasili, byl vytvořen Realistický klub.

3.4 Zlomový rok 1918

Mezinárodní události na konci roku 1917 značně ovlivnily vývoj nadcházejících událostí v českých zemích. V Rusku se během Velké říjnové revoluce chopili moci bolševici, tím pádem se změnily i politické ambice a začalo se jednat o separátním míru Ruska s Ústředními mocnostmi. Mírová jednání probíhala v Brestu a konečný separátní mír byl uzavřen 3. března 1918, na jehož základě se Rusko muselo vzdát území od Baltu k Černému moři a bylo nuceno uznat nezávislost Ukrajiny.¹⁸³ Na počátku ledna sovětská delegace vystoupila v Brestu s požadavkem, že mír by měl naplňovat také právo národů na sebeurčení.¹⁸⁴ Tuto myšlenku ihned odmítl hrabě Czernin i německý ministr zahraničí Kühlmann. Už v prosinci 1917 si Czernin popudil českou elitu svými projevy o tom, jak Rakousko-Uhersko bude držet s Německem až dokonce války a separátní mír pro Rakousko tedy nehrozí. Podle Milady Paulové se již v prosinci začal organizovat sněm, na němž měly být vysloveny názory českých poslanců na dosavadní události. Hlavními organizátory byli představitelé Maffie, zejména Přemysl Šámal.¹⁸⁵ Sněm byl stanoven na 6. ledna 1918 a uskutečnil se v Grégrově sále v Obecním domě.¹⁸⁶ Pozváni byli čeští říšští poslanci a poslanci rozpuštěného sněmu Království českého, poslanci za války nesvolaného sněmu Moravského markrabství a

¹⁸⁰ ANM, fond Cyril Dušek, cizí materiály, karton č. 17.

¹⁸¹ KUČERA, Martin, Dušek Cyril, in: *Politická elita meziválečného Československa 1918-1938. Kdo byl kdo za první republiky.*, Praha, Pražská edice 1998, s. 46.

¹⁸² ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Česká strana pokroková, karton č. 8.

¹⁸³ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 334.

¹⁸⁴ KVAČEK, Robert, *První světová válka a česká otázka*, Praha, Triton 2003, s. 114.

¹⁸⁵ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 372-378.

¹⁸⁶ In: *Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za 1. světové války 1914-1918. Svazek V. Rok 1918.* Praha 1997. s. 25-27.

neobnoveného sněmu Slezského vévodství.¹⁸⁷ Tříkrálový sněm byl zahájen projevem předsedy Českého svazu Františka Staňka, který zmínil požadavek samostatného československého státu. Samotný manifest pak přečetl jednatel Českého svazu Vlastimil Tusar. V tomto manifestu se neobjevila přímá zmínka o vymanění Čechů a Slováků z područí habsburské monarchie, přesto, jak uvádí Ivan Šedivý, české požadavky jako např. účast na mírovém jednání, mohly požadovat pouze suverénní státy, takže myšlenka odtržení od monarchie byla evidentní.¹⁸⁸ Deklaraci zabavila policie a dne 22. ledna ministerský předseda Ernst Seidler na zasedání poslanecké sněmovny o tomto dokumentu prohlásil, že je zaměřen proti zájmům dynastie a monarchie.¹⁸⁹ Přesto měl tento dokument zvláště během dalších událostí velký význam, je považován za první velký krok na cestě k samostatnému československému státu. Wilsonův 14 bodový program z 8. ledna na ukončení války zatím předpokládal pouze autonomii národů v rámci Rakousko-Uherska.

V dalších měsících se situace nezlepšovala, dne 2. dubna hrabě Czernin zaútočil na české politiky i samotného Masaryka, svým projevem ohrozil i císaře Karla, když zveřejnil tajná jednání o separátním míru s Francií. Po těchto událostech 14. dubna podal demisi. Tento projev se samozřejmě dotknul čelních českých politických představitelů a byla zorganizována akce, která 13. dubna v Obecním domě vyvrcholila tzv. národní přísahou. „*Vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého národa!*“¹⁹⁰

Národní tendence se objevily i během prvomájového průvodu, který společně pořádali socialisté a sociální demokraté. Nespokojenost obyčejných lidí se stupňovala, zejména díky stálému zhoršování hospodářské situace, účast na průvodu byla tedy hojná. Požadavky toho dne byly následující: *demokratizace veřejného života, právo na sebeurčení a volební řády, včetně voleb do obcí.*¹⁹¹ Jednalo se o jeden z prvních zápasů za národní svobodu.

¹⁸⁷ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 375.

¹⁸⁸ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 328.

¹⁸⁹ Tamtéž s. 328.

¹⁹⁰ KVAČEK, Robert, *První světová válka a česká otázka*, Praha, Triton 2003, s. 119-123.

¹⁹¹ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 323.

Národní tendence se objevovaly také během oslav padesátiletého výročí položení základního kamene Národního divadla, které se odehrály v půlce května. Dokonce současně probíhal kongres potlačených národů Rakousko-Uherska.¹⁹²

Tyto národní snahy vyústily ve vznik Národního výboru československého dne 13. července 1918, podnět ke vzniku revoluční národní instituce se objevil v řadách tajného výboru už v době národní přísahy, hlavním iniciátorem vzniku se v následujících měsících stal Antonín Švehla.¹⁹³ Ustavující schůze Národního výboru se konala 13. července ve Sladkovského sále Obecního domu. Předsedou byl zvolen Karel Kramář, místopředsedou Antonín Švehla a Václav Klobáček, jednatelem František Soukup. Jedním z členů Národního výboru byl i Cyril Dušek, a to i přes spory, které měl s Bohumírem Šmeralem kvůli vydávání týdeníku *Česká stráž*.¹⁹⁴ Zastoupení politických stran v Národním výboru bylo různé, celkem měl čtyřicet členů. Státoprávní demokracie a sociální demokracie měly vyhrazeny po deseti místech, agrární strana disponovala počtem devíti míst, čeští socialisté pěti, katolické strany čtyřmi a realisté dvěma místy.¹⁹⁵

Vznikem Národního výboru se omezila činnost tajného výboru. Úkolem této nové instituce bylo postavit národ a české politické strany proti Rakousku a připravit vše potřebné pro převzetí moci.¹⁹⁶ Její členové se v následujících měsících podíleli na přípravě budoucích zákonů. Od července do října tento výbor, ale prakticky nezasedal, za toto období vydal pouze dvě veřejná prohlášení.¹⁹⁷ Druhé prohlášení bylo společné s Českým svazem, v němž prohlašovali, že už odmítají nadále jednat s Rakousko-Uherskem, jelikož ani změna ústavy už nepomůže docílit změny, kterou tyto instituce žádají.¹⁹⁸

Dne 6. září byla založena Socialistická rada, sdružující Českou stranu národně socialistickou a Československou sociální demokracii. Zajišťovala společný postup socialistického bloku, který se v Národním výboru nemohl naplno projevit.

¹⁹² Tamtéž s. 332.

¹⁹³ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 497.

¹⁹⁴ Tamtéž s. 498.

¹⁹⁵ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 340.

¹⁹⁶ PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, s. 498.

¹⁹⁷ KÁRNÍK, Zdeněk, *Za československou republiku rad. Národní výbory a dělnické rady v českých zemích 1917-1920*, Praha, Nakladatelství Československé akademie věd 1963, s. 29.

¹⁹⁸ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 340.

Situace se pro Ústřední mocnosti nevyvíjela příznivě. Dohodová vojska byla zejména v druhé polovině roku podpořena Američany, německá vojska už byla vyčerpaná, o rakouské armádě ani nemluvě. Ta byla v podstatě v rozkladu, díky zoufalé hospodářské situaci byla dezerce naprosto běžným jevem. Toto vnitřní vyčerpání a vojenské neúspěchy donutily Německo a Rakousko-Uhersko, aby požádaly amerického prezidenta W. Wilsona o zprostředkování míru s Dohodou. Wilson odpověděl, že Německo musí nejdříve vyklidit obsazená území.¹⁹⁹

V Praze mezitím vyvrcholila dlouhodobě špatná zásobovací situace generální stávkou dne 14. října 1918. Zásobovací potíže se objevovaly už od počátku války, postupem času byly přiděly základních potravin neustále kráceny a už v letech 1916-1917 vznikaly živelné hladové nepokoje. Této stávce předcházelo opětovné nařízení z Vídně o rekvizici potravin a obilí, dne 9. října zemská hospodářská rada dala pokyn odborovým železničářům, aby vývozu potravin zabránili. Poté se 11. října Socialistická rada rozhodla uspořádat generální stávku.²⁰⁰ Tato stávka nebyla jen běžnou protestní akcí, měla i politický protirakouský ráz a stala se bojem za zřízení samostatné republiky. Téhož dne v Paříži vznikla prozatímní československá vláda z Československé národní rady. Jejím prezidentem byl T. G. Masaryk, předsedou rady ministrů i ministrem financí Edvard Beneš a ministrem války Milan Rastislav Štefánik. Jako problém se ukázalo vážnoucí spojení mezi zahraniční vládou a domácími politickými kruhy. Díky tomu nemělo tzv. washingtonské prohlášení nezávislosti 18. října efekt ve vzniku nového státu.²⁰¹

Po generální stávce Karel I. vydal manifest o federalizaci Předlitavska, Slovensko zde nebylo zahrnuto. Proto 19. října Národní výbor vydal prohlášení, v němž proti manifestu protestoval.

Ve dnech 22. a 25. října odcestovaly české delegace do Švýcarska, kde se setkaly se členy českých krajanských spolků. Českými zástupci ve Švýcarsku byli Václav Klobáček, Gustav Habrman, František Staněk, Karel Kramář a Antonín Kalina. Z Curychu se delegace přemístila do Ženevy, kam dorazil i Edvard Beneš s dalšími

¹⁹⁹ PROKŠ, Petr, *Politikové a vznik republiky 1914-1918*, s. 176-177.

²⁰⁰ Tamtéž s. 179.

²⁰¹ ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, s. 345-346.

kolegy a 28. října byla zahájena jednání.²⁰² Z dokumentů v osobním fondu Cyrila Duška je zřejmé, že měl být také jedním z členů této delegace. Dne 23. října mu byl místodržitelstvím vydán cestovní pas pro cestu do Švýcarska s pražskou delegací. K jeho odjezdu však nedošlo, patrně z důvodu opoždění švýcarského konzulátu v opatření víza. To bylo opatřeno až 30. října, tedy v době, kdy už do Švýcarska všichni odcestovali a vznik republiky byl již vyhlášen.²⁰³

Dne 28. října byla v Praze uveřejněna nota z předcházejícího dne, v níž Rakousko-Uhersko přijímalo všechny podmínky z 18. října. V Praze tento dokument vyvolal bouřlivé reakce veřejnosti a byla provolávána sláva Československé republice, toho dne převzal Národní výbor v Praze výkonnou moc, muži října (A. Švehla, A. Rašín, F. Soukup, J. Stříbrný a V. Šrobár) téhož dne podepsali první zákon, který konstatoval, že „samostatný československý stát vstoupil v život.“²⁰⁴ Před Národním výborem nyní vyvstala spousta úkolů, jak zajistit fungování v nově vzniklé republice.

V těchto prvních popřevratových dnech byl Cyril Dušek spolu s J. Stivínem zástupcem Národního výboru v stálé tiskové komisi českých žurnalistických korporací. Tisková a zpravodajská kancelář vznikla prostřednictvím *Syndikátu denního tisku*. Tisková komise měla devět členů a zajišťovala rozmnožování zpráv Národního výboru z nově vzniklé tiskové kanceláře, zajišťovala také fungování korespondenční kanceláře Národního výboru.²⁰⁵

Z Národního výboru československého bylo vytvořeno Revoluční národní shromáždění, které převzalo jeho úkoly. Vzniklo 14. listopadu, tedy již po definitivním ukončení první světové války. Na prvním zasedání byl prezidentem jmenován T. G. Masaryk a byla jmenována i první československá vláda v čele s předsedou vlády Karlem Kramářem. Revoluční národní shromáždění mělo zpočátku 256 členů, zasedali v něm pouze čeští a slovenští poslanci.²⁰⁶ Cyril Dušek byl jedním z poslanců Československé strany pokrokové, kteří v Revolučním národním shromáždění zasedali.

²⁰² PICHlíK, Karel, *Bez legend*, Praha, Panorama 1991, s. 411-412.

²⁰³ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, mírová konference v Paříži 1919, karton č. 12.

²⁰⁴ PICHlíK, Karel, *Bez legend*, s. 412-413.

²⁰⁵ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, Česká strana pokroková, karton č. 8.

²⁰⁶ KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky. Díl 1. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha, Libri 2000, s. 63-64.

Jeho dalšími stranickými kolegy byli např. dr. Václav Bouček, Otakar Krouský, dr. Karel Moudrý, dr. František Veselý.²⁰⁷

²⁰⁷ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/snem.sqw?org=296/>.

4. Další osudy Cyrila Duška

Se vznikem republiky se zásadně změnil i život Cyrila Duška. V této kapitole však nebudou podrobně mapovány jeho další životní cesty, nýbrž zde budou pouze okrajově nastíněny další osudy tohoto zajímavého muže. Podrobně by tato „diplomatická“ část jeho života mohla být zpracována během mého dalšího studia v některé z budoucích studentských prací. Jak již bylo poznamenáno, v těchto dnech navíc vzniká publikace zaměřená na korespondenci Pavly Duškové z Egypta z dob vyslanecké činnosti Cyrila Duška, takže v budoucnu bude možné využít zpracovaný pramenný materiál.²⁰⁸

Další život Cyrila Duška určovaly úkoly vyplývající ze vznikající československé diplomacie. Po vzniku republiky se stal poslancem Revolučního národního shromáždění, zde formálně působil až do 15. dubna 1920,²⁰⁹ ale jeho činnost zde fakticky skončila už na počátku roku 1919, jelikož byl vybrán do delegace, která odcestovala v lednu 1919 na versailleskou mírovou konferenci,²¹⁰ zde působil až do října 1919.²¹¹ Československou delegaci tvořilo na osmdesát expertů z různých oborů. Hlavním československým delegátem byl předseda vlády Karel Kramář a druhým neméně důležitým delegátem byl ministr zahraničních věcí Edvard Beneš. Hlavními právními experty této delegace byli dr. Kramář, Jaroslav Kallab a Antonín Hobza.²¹² Cyril Dušek zde tedy neměl představovat jednoho z hlavních právních expertů, ačkoliv své studium z let 1900-1903 na právnické fakultě univerzity Karlo-Ferdinandovy dovršil těsně před odjezdem do Paříže. Dne 13. ledna 1919 úspěšně složil státní

²⁰⁸ Publikace vzniká díky kolektivu autorů Hana Havlůjová, Hana Navrátilová, Adéla Jůnová Macková a Libor Jůn a soustředí se na korespondenci Pavly Duškové z doby, kdy byl její choť vyslancem v Egyptě.

²⁰⁹ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=1105/>.

²¹⁰ O průběhu konference, mírových jednáních a jejich dopadech více: DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha, Historický ústav 2011; KLIMEK, Antonín, *Jak se dělal mír roku 1919. Československo na mírové konferenci ve Versailles*, Praha, Melantrich 1989; MACMILLAN, Margaret Olwen, *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*, Praha, Academia 2004.

²¹¹ DEJMEK, Jindřich a kol., *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*, Praha, Academia 2013, s. 56.

²¹² KUKLÍK, Jan, Československá delegace na pařížské mírové konferenci ve světle memoárů profesora Jana Krémáře, in: *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha, Historický ústav 2011, s. 126-128.

státovědeckou zkoušku s vyznamenáním a získal titul JUDr.²¹³ Z předchozích kapitol je zřejmé, že se advokátní praxi nikdy nevěnoval a celý svůj dosavadní život zasvětil práci redaktora, v *Čase* sice musel řešit spoustu sporů, ale nebyl ryzím odborníkem na mezinárodní právo. Jeho úloha na mírové konferenci byla tedy jiná.

Složení delegace bylo různorodé. Vedle expertů bylo zapotřebí úředníků a kancelářské síly. Důležitým členem delegace byl Štefan Osuský.²¹⁴ Ten se stal generálním tajemníkem delegace a československou delegaci dokonce vedl po odjezdu Karla Kramáře a Edvarda Beneše v září 1919 během mírových jednání s Maďarskem. Dalšími tajemníky se stali Vladimír Slavík, Miroslav Plesinger-Božinov, jako zástupce zahraničního odboje a Cyril Dušek jako zástupce domácího odboje.²¹⁵ Cyril Dušek měl tedy reprezentovat bývalý tajný výbor Maffie. Svou válečnou zkušeností, během níž se do odboje zapojil, ba patrně stál i u jeho vzniku, se k této úloze velmi dobře hodil.

Versailleská mírová konference z velké části členů delegace vytvořila budoucí první diplomaty Československé republiky v různých zemích Evropy či zaměstnance ministerstva zahraničí. Miroslav Plesinger-Božinov se stal prvním diplomatickým zástupcem Československa v Nizozemí, Cyril Dušek prvním vyslancem ve Švýcarsku, Ludvík Strimpl vyslancem v Belgii, Hugo Vavrečka prvním řádným vyslancem v Maďarsku, Jan Hájek přednostou zpravodajské sekce Ministerstva zahraničních věcí.²¹⁶

Po návratu z Paříže Cyril Dušek již zůstal ve službách Ministerstva zahraničních věcí, dne 23. února 1920 byl jmenován mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem v Bernu.²¹⁷ O jeho další úloze bylo v podstatě rozhodnuto již v červnu 1919. V dopise Františku Veselému ze dne 9. června 1919 píše, že ho dr. Beneš navrhl jako budoucího zástupce republiky ve Švýcarsku a že očekává, že prezident bude s jeho návrhem souhlasit. Kvůli těmto událostem Dušek oznamuje Veselému, že se bude muset vzdát svých funkcí ve straně, pokud budou vázány na Prahu. Zmiňuje také, že

²¹³ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

²¹⁴ JUDr. Štefan Osuský byl slovenský právník, který v zahraniční politice působil již před vznikem republiky, spolupracoval s Edvardem Benešem i Milanem Rastislavem Štefánikem. V dalších letech působil jako diplomat ve Spojeném království, později také v Paříži.

²¹⁵ DEJMEK, Jindřich, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*, Praha, Academia 2012, s. 28.

²¹⁶ KUKLÍK, Jan, *Československá delegace na pařížské mírové konferenci ve světle memoárů profesora Jana Krčmáře*, s. 128-129.

²¹⁷ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

současně informoval dr. Krouského, aby v případě jeho jmenování byl dán k dispozici jeho mandát v Národním shromáždění.²¹⁸

Ve Švýcarsku působil až do prosince 1921, kdy byl odvolán zpět do Prahy, pravděpodobně při tom hrál roli i jeho nezlepšující se zdravotní stav. Při nástupu do funkce Cyril Dušek napsal dopis prezidentu švýcarské konfederace, v němž vyzdvihoval Švýcarsko jako zemi demokracie a svobody a ve svém působení zde se chtěl soustředit zejména na prohloubení a rozvoj vzájemného obchodu.²¹⁹ Do Švýcarska se spolu s Cyrilem odstěhovala i jeho manželka Pavla a neteř Marie (pravděpodobně dcera bratra Emanuela Duška). Mimo pracovních povinností společně navštěvovali české krajanské spolky např. Československou besedu v Bernu nebo spolek Slovan v Ženevě.

V Ženevě Duškovi pobývali během prvního zasedání Společnosti národů. Společnost národů vznikla v lednu 1920. Českoslovenští diplomaté v čele s Edvardem Benešem od počátku vzniku této instituce usilovali o posílení efektivity obrany členských států proti případným útočníkům. Vrcholem tohoto úsilí byla podpora Všeobecného garančního paktu v letech 1922-1923.²²⁰ První zasedání Společnosti národů se odehrálo 15. listopadu 1920 v Ženevě.²²¹ Zástupci jednotlivých států se v Ženevě zdržovali již od počátku listopadu, což je zřejmé z památníku s podpisy zástupců všech zúčastněných států s datem 2. listopadu 1920. Jménem Československé republiky je zde podepsán Edvard Beneš a Cyril Dušek. K dalším členům československé delegace v Ženevě patřil i Cyrilův bratr Bořivoj Dušek, který toho času působil jako finanční atašé v Paříži, nebo dr. Štefan Osuský.²²²

V prosinci 1921 byl Cyril Dušek ze Švýcarska odvolán zpět do Prahy a vzápětí jmenován generálním konzulem v Káhiře, po návratu ze Švýcarska opět trpěl těžkým zánětem pohrudnice. Do Egypta odcestoval s manželkou Pavlou Duškovou, neteří Marií a služebnou Růženu Bělinovou.²²³ První československý konzulát v Egyptě vznikl

²¹⁸ ANM, fond František Veselý, veřejná činnost- korespondence, karton č. 29.

²¹⁹ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, vyslanectví, karton č. 13.

²²⁰ DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918-1992)*, Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2002, s. 18.

²²¹ United Nations Office at Geneva, *League of Nations* [online]. 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/3DA94AAFEB9E8E76C1256F340047BB52/\\$file/sdn_chronology.pdf/](http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/3DA94AAFEB9E8E76C1256F340047BB52/$file/sdn_chronology.pdf/).

²²² ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, mírová konference v Paříži 1919, karton č. 12.

²²³ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

v roce 1920 v Alexandrii, prvním konzulem v letech 1920-1921 byl Jiří Wachtel. V této době se jednalo o jediný československý úřad na africkém kontinentě. Jeho úloha spočívala v hájení zájmů československých občanů v Egyptě, dále se měl věnovat hospodářským poměrům a obchodním vztahům s Československem.²²⁴ Další generální konzulát v Egyptě byl zřízen právě v Káhiře. Cyril Dušek zpočátku vykonával funkci generálního konzula. Dne 28. února 1922 byl zrušen britský protektorát nad Egyptem, 28. července Československo notifikovalo, že uznává Egypt jako samostatný stát. V souvislosti s těmito událostmi bylo nutné zřídit na území Egypta vyslanectví, vyslancem byl jmenován dosavadní generální konzul Cyril Dušek, který nótu o uznání suverenity Egypta předal egyptskému ministerskému předsedovi. Uznávací akt byl egyptskou vládou přijat 16. listopadu. Dne 25. listopadu byl Cyrilu Duškovi udělen souhlas s výkonem jeho nové funkce. Oficiální činnost československého vyslanectví začíná 1. dubna 1923 po předání pověřovacích listin králi Fu'ádovi I. vyslancem Cyrilem Duškem.²²⁵

Jeho činnost v Egyptě se tedy soustředila na upevnění diplomatických a obchodních styků s Egyptem. Zavádění nového úřadu s sebou přinášelo řadu problémů. Finančně byl nový úřad závislý na českých úřadech. Bylo nutné zařídit sídlo vyslanectví, poskytnout finanční prostředky na výdaje nového úřadu apod. O lhostejnosti českých úřadů vůči vyslanectví v Egyptě svědčí dopis Cyrila Duška z 23. dubna 1923, v němž si stěžoval, že už dvakrát žádal o poskytnutí financí pro potřeby nového úřadu, ale nedostalo se mu žádné odpovědi. Svou žádost v tomto dopise tedy opakoval.²²⁶

Mimo pracovních povinností se v Egyptě zajímal o starověké památky, jejichž sbírka byla věnována Karáskově galerii a Národnímu muzeu.²²⁷ Jedním z důvodů jeho přemístění do Egypta byl jeho vážný zdravotní stav. Všeobecně panoval názor, že subtropické podnebí má příznivý vliv na lidský organismus, očekávalo se tedy, že

²²⁴ GOMBÁR, Eduard, Československo a Egypt v letech 1920-1970, in: *Společnost Česko-arabská Bulletin* [online]. 11/2009, č. 2, s. 9 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.czech-arab.org/bulletin/26.pdf/>.

²²⁵ MACKOVÁ, Adéla a NAVRÁTILOVÁ, Hana, Cyril Dušek a Pavla Dušková v Egyptě, první československé vyslanectví, in: *Nový orient*, 2005, č. 1, s. 54.

²²⁶ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, vyslanectví, karton č. 13.

²²⁷ LEXA, František, Egyptské starožitnosti ze sbírek Národního muzea a Karáskovy galerie, darované vyslancem dr. Cyrilem Duškem, in: *Pestrý týden*, 1931, č. 6, s. 12-13.

Duškův zdravotní stav se minimálně zlepšil, ačkoliv tuberkulóza byla tehdy neléčitelná. Jeho stav se však nezlepšoval, lékař to přisuzoval neustálému stěhování z hotelu do hotelu.²²⁸ Dušek tedy řešil potíže nejen při zařizování vyslanectví, ale také při zařizování vlastního domácího prostředí.

Zvláštní roli v tomto období Duškova života sehrál tehdejší ministr zahraničních věcí Edvard Beneš. Dne 6. února 1923 byl odeslán dopis Duškovi s žádostí dr. Beneše, aby vykonal práci za jistého Babku, který se jede do Egypta léčit, byly na něho tedy uvaleny ještě větší pracovní povinnosti, které jeho zdravotnímu stavu neprospěly. Podle poznámek Bohuslava Duška, byl Babka Benešův tajný referent, který měl kontrolovat Duškovu práci, to je však potřeba brát s rezervou. Zdravotní stav Cyrila Duška se větším pracovním nasazením ještě zhoršil a 12. ledna 1924 své dlouho trvající chorobě podlehl, když dostal krvácení do plic. Po jeho smrti si dopis od Pavly Duškové vyžádal onen Babka na přání dr. Beneše, aby neexistoval dokument, který by mohl nějakým způsobem vinit ze smrti Cyrila Duška právě Edvarda Beneše. Jak poznamenává Bohuslav Dušek, před odevzdáním dopisu, ho Pavla nechala ofotografovat, takže tento dokument nezmizel.²²⁹ Podle poznámek Bohuslava Duška je zřejmé, že on z bratrovy smrti vinil skutečně dr. Beneše, jaký postoj k situaci měla Pavla Dušková, není jednoznačné, jelikož zejména s Hanou Benešovou i v následujících letech udržovala korespondenci. Dne 15. ledna Edvard Beneš zaslal Pavle tento telegram: „... *na cestě do Paříže došla mě zpráva o úmrtí vašeho chotě a mého drahého přítele, byl jsem jí hluboce dojat a prosím vás, abyste přijala výraz upřímné mé soustrasti, byl mně přítelem a spolupracovníkem, na kterého budu vděčně vzpomínati a který bude mně chyběti. Beneš*“²³⁰ Je nesporné, že uvalení větších pracovních povinností Duškovi přitížilo, je však otázkou, jak dlouho by ještě žil, protože jeho zdravotní stav se nezlepšoval ani před tímto úkolem a jeho plné pracovní nasazení při zavádění nového úřadu bylo vysilující.

Tělesné ostatky Cyrila Duška byly převezeny do Prahy, kde se 8. března 1924 konal pohřeb. Obřad byl vykonán v evangelickém chrámu u sv. Salvátora. Od chrámu až k Národnímu muzeu byla rakev s ostatky doprovázena početným smutečním

²²⁸ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

²²⁹ ANM, fond Cyril Dušek, biografický materiál, karton č. 1.

²³⁰ ANM, fond Cyril Dušek, cizí materiály, materiály rodinných příslušníků, karton č. 14.

průvodem lidí. Odtud se smuteční hosté odebrali na Olšanské hřbitovy, kde byl Cyril Dušek zpopelněn a uložen na prvním obecním hřbitově na Olšanech. Jako velkou křivdu považoval bratr Bohuslav Dušek, že se pohřbu neúčastnila rodina T. G. Masaryka ani manželé Benešovi.²³¹ Přesto bylo přítomno mnoho ministrů, žurnalistů a jiných veřejných činitelů. Řeč na Duškově pohřbu pronesl národní socialista a bývalý „spolukriminálník“ Václav Klofáč, který neopomněl zmínit jeho předválečné i válečné zásluhy a oceňoval především jeho lidské kvality. *„Dušek byl poctivý ve všem a všude, byl jemný, ale byl pevný. Jeho svědomí bylo citlivé, jako u málokoho a příkaz toho svědomí mu byl vodítkem v životě soukromém i politickém. Jsou mrtví, kteří dlouho mluví k těm, kteří tu zůstali. I dr. Cyril Dušek dlouho bude mluvit k nám a do našeho svědomí, vzor a příklad, ušlechtilý typ žurnalisty, politika, státníka, československého občana, veřejného pracovníka i bojovníka a především – dobrého, předobrého člověka.“*²³²

²³¹ ANM, fond Cyril Dušek, varia, karton č. 18.

²³² Úryvek z řeči Václava Klofáče na pohřbu Cyrila Duška, která byla 9. března 1924 uveřejněna v *Českém slovu*. ANM, fond Cyril Dušek, ilustrační materiál, vyslanectví, karton č. 13.

Závěr

Tato práce byla soustředěna na zachycení důležitých událostí života Cyrila Duška. Nejrozsáhlejší část práce byla věnována jeho předválečné a zejména válečné činnosti, která je stěžejní pro pochopení jeho působení po vzniku republiky.

Duškovy působení v *Čase* a v České straně pokrokové předurčilo jeho válečný osud. Stal se odpovědným redaktorem deníku, takže byl v pravidelném styku s T. G. Masarykem, o čemž svědčí mimo Duškových poznámek rozsáhlá vzájemná korespondence pracovního charakteru. Jako člen České strany pokrokové byl samozřejmě ve styku i s dalšími realisty, což napomohlo formování jeho idejí a národního cítění. Přesvědčeným realistou zůstal až do konce války, kdy odmítl vstoupit do nově vzniklé České státoprávní demokracie, do níž vstoupila většina realistů v čele s Přemyslem Šámalem.

Na počátku války patřil k úzké skupině intelektuálů, z které se po odjezdu T. G. Masaryka utvořil tajný výbor Maffie. Jeho první zatčení však souviselo s *Časem*, nikoliv s Maffií. Byl odpovědný za všechno, co deník otiskl, a proto byl první z redakce, kdo se dostal do vazby. První vazba trvala dva měsíce, i takto krátká doba však stačila na to, aby se v nepříznivých vězeňských podmínkách nakazil tuberkulózou, která pak ovlivnila celý jeho další život. Když se vrátil z ozdravného pobytu v Dalmácii, fungoval nadále v *Čase*, v této době již jako řadový redaktor, jelikož odpovědné redaktorství po prvním zatčení převzal Ladislav Kunte. Do činnosti Maffie se zapojil právě v redakci, kde podle svědectví Jana Hájka i Jana Hajšmana přijímal posly ze zahraničí již v létě 1915. Konspirační síť Maffie fungovala i po zastavení listu na konci srpna 1915. Jednou z hlavních otázek této práce byla úloha Cyrila Duška v tzv. knoflíkové aféře. Knoflíková aféra byla jedním z velkých omylů českého domácího odboje. V době jejího vypuknutí se Dušek nacházel v Brně, když se vrátil, byl případ Františkem Soukupem a Bohumírem Šmeralem již udán na policii. V redakci se Bohumil Mareš sháněl i po něm, jelikož mu vzkazy ze zahraničí předával již dříve, což vedlo k prozrazení Duškovy předcházející činnosti v Maffii. Je velmi pravděpodobné, že kdyby se v této době nacházel v Praze, Mareš by vzkaz předal jemu, jak byl zvyklý a k prozrazení činnosti Maffie nemuselo vůbec dojít. Každopádně se situace vyvinula

jinak a důsledky v podobě zatýkání na sebe nenechaly dlouho čekat. Duškův druhý pobyt ve vězení trval přes rok a půl. V práci jsem se snažila podrobněji vykreslit jeho každodenní život ve vězení a také to, jak se postupem času měnil jeho psychický i zdravotní stav. Zpočátku byl ke svému uvěznění optimistický. Je možné, že svou druhou vazbu porovnával s tou první, která trvala jen dva měsíce, a doufal, že podobného trvání bude i jeho druhé uvěznění. Knoflíková aféra se však netýkala pouze jeho a vyšetřování procesu se stále protahovalo a oddalovalo. Po roce věznění je možné pozorovat naprostý obrat v jeho psychice. Proces se v podstatě žádným směrem neposunul, navíc došlo k výraznému zhoršení jeho plicní choroby. Ta se nakonec stala důvodem pro jeho dřívější propuštění z výkonu trestu ještě před amnestií v červenci 1917.

Po vzniku republiky byl vybrán do delegace, která v lednu 1919 odjela na versailleskou mírovou konferenci. Stal se zde zástupcem válečného domácího odboje. Jeho válečná účast v Maffii tak předurčila jeho další cestu. Po návratu zůstal ve službách ministerstva zahraničních věcí a stal se prvním vyslancem ve Švýcarsku. Odtud byl odvolán kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu. Vzápětí byl jmenován generálním konzulem v Káhiře, ani zdejší subtropické podnebí však nemohlo jeho pokročilou tuberkulózu vyléčit a předčasně zde zemřel v lednu 1924.

Poválečná léta tedy byla nadále ovlivňována jeho činností za první světové války, ale také vážnou plicní chorobou, kterou se nakazil již během svého prvního pobytu ve vězení. Cyril Dušek jako člověk budil důvěru u nejvyšších českých elit, což je zřejmé z úloh, které mu byly svěřeny, jak během války, tak v éře první republiky. Nebýt jeho brzkého úmrtí, mohl se i dál prosazovat ve vznikající československé diplomacii, popřípadě se mohl uplatnit v jiném mocenském či vládním sektoru. I přes krátký čas, který mu byl vyměřen, byl jeho život velmi zajímavý a pestrý, a proto si jeho osobnost zaslouží větší pozornost, než jaká jí byla doposud věnována.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv Národního muzea, Praha, fond Bedřich Hlaváč, osobní korespondence, karton č. 1.

Archiv Národního muzea, Praha, fond Cyril Dušek, biografický materiál – korespondence – rukopisy – veřejná činnost – ilustrační materiál – materiály rodinných příslušníků – cizí materiály – varia, kartony č. 1-18.

Archiv Národního muzea, Praha, fond František Veselý, veřejná činnost, kartony č. 24-29.

Archiv Národního muzea, Praha, fond Maffie, karton č. 3.

Periodický tisk

Čas (1906)

České slovo (1924)

Lidové noviny (1931)

Národní listy (1917)

Národní osvobození (1937)

Samostatnost (1906)

Publikované prameny

DUŠEK, Cyril a HOUŽVIČKA, Alois, *Všeobecné právo volební v Rakousku: (Volební oprava roku 1907)*, Praha, B. Kočí 1907.

DYK, Viktor, *Vzpomínky a komentáře 1893-1918. Kniha druhá*, Praha, Nakladatelství Ladislava Kuncíře 1927.

HÁJEK, Jan, *Obžaloba*, Praha, Orbis 1933.

HAJŠMAN, Jan, *Česká Mafie. Vzpomínky na odboj doma*, Praha, Orbis 1935.

HERBEN, Jan, *Kniha vzpomínek*, Praha, Družstevní práce 1936.

MACHAR, Josef Svatopluk, *Kriminál. Žito 1916, psáno 1917-1918*, Praha, Nakladatelství Gustava Dubského 1918.

MASARYK, Tomáš Garrigue, *Rámcový program české strany lidové*, Praha, Výkonný výbor české strany lidové 1900.

Program České strany pokrokové, Praha 1906.

Stanovy syndikátu pražských denníkářů, Praha, nákladem Syndikátu pražských denníkářů, tiskem E. Beaforta 1911.

Syndikát denního tisku československého. Jubilejní zpráva, Praha, Státní tiskárna 1921.

VESELÝ, František, *Z Maffiánských vzpomínek Františka Veselého*, Praha, Orbis 1935.

Literatura, články, sborníky, diplomové a disertační práce

DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918-1992)*, Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2002, ISBN 80-86547-07-8.

DEJMEK, Jindřich, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*, Praha, Academia 2012, ISBN 978-80-200-2210-3.

DEJMEK, Jindřich a kol., *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*, Praha, Academia 2013, ISBN 978-80-200-2285-1.

DEJMEK, Jindřich a kol., *Zrod nové Evropy: Versailles – St. Germain – Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha, Historický ústav 2011, ISBN 978-80-7286-188-0.

DVOŘÁKOVÁ, Zora, *Než se stal prezidentem. T. G. Masaryk a realisté 1882-1918*, Praha, Eva 1997, ISBN 80-2381-495-8.

GALANDAUER, Jan, *Bohumír Šmeral II. (1914-1941)*, Praha, Svoboda 1986.

GALANDAUER, Jan, Knoflík ze šatů paní Linhartové, in: *Dějiny a současnost. Kulturně historická revue*, 2008, č. 9, s. 30-32.

GALANDAUER, Jan, Sociální demokracie v Rakousku a všeobecné rovné hlasovací právo, in: *Střed. Časopis pro mezioborová studia střední Evropy 19. a 20. století. Centre. Journal for Interdisciplinary Studies of Central Europe in the 19th and 20th Centuries.*, Praha, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, č. 1, 2009, s. 82-94, ISSN 1803-9243.

GALANDAUER, Jan, *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady*, Praha, Svoboda 1988.

- HOTMAR, Josef, *Zrození republiky 1914-1918*, Brno, Stilus 2005, ISBN 80-903550-4-8.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky. Díl 1. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha, Libri 2000, ISBN 80-7277-027-6.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *Za československou republiku rad. Národní výbory a dělnické rady v českých zemích 1917-1920*, Praha, Nakladatelství Československé akademie věd 1963.
- KUČERA, Martin, Dušek Cyril, in: *Politická elita meziválečného Československa 1918-1938. Kdo byl kdo za první republiky.*, Praha, Pražská edice 1998, s. 46, ISBN 80-901509-8-5.
- KUČERA, Martin, Herbenova aféra 1905, in: *Moderní dějiny. Sborník k dějinám 19. a 20. století*, Praha, Historický ústav AV 2008, s. 23-53, ISBN 978-80-7286-135-4.
- KVAČEK, Robert, *První světová válka a česká otázka*, Praha, Triton 2003, ISBN 80-7254-448-9.
- LEXA, František, Egyptské starožitnosti ze sbírek Národního muzea a Karáskovy galerie, darované vyslancem dr. Cyrilem Duškem, in: *Pestrý týden*, 1931, č. 6, s. 12-13.
- MACKOVÁ, Adéla a NAVRÁTILOVÁ, Hana, Cyril Dušek a Pavla Dušková v Egyptě, první československé vyslanectví, in: *Nový orient*, 2005, č. 1, s. 54-56, ISSN 0029-5302.
- MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol., *Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 1. díl: období 1861-1938*, Brno, Doplněk 2005, ISBN 80-7239-178-X.
- MASARYK, Tomáš Garrigue; edd. Jiří BRABEC a Jindřich SROVNAL. *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914-1918.*, Praha, Masarykův ústav AV ČR 2005, ISBN 80-86495-27-2.
- PAULOVÁ, Milada, *Tajný výbor Maffie a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*, Praha, Academia 1968.
- PICHLÍK, Karel, *Bez legend*, Praha, Panorama 1991, ISBN 80-7038-217-1.
- PROKŠ, Petr, *Politikové a vznik republiky 1914-1918*, Praha, Prospektrum 1998, ISBN 80-7175-078-6.
- RYŠAVÁ, Eva, Bohuslav a Hermína Duškovi – mecenáši nové doby, in: *Matiční listy*, Praha, září 2008, č. 6, s. 1-4.

- SOLDAN, Fedor, *J. S. Machar*, Praha, Melantrich 1974.
- SPÁLENKOVÁ, Jana, *Jan Herben. Politik, novinář, spisovatel*, Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2001, ISBN 80-7106-274-X.
- TOMEŠ, Josef, *Česká stran státoprávně pokroková 1908-1918*, Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin.
- TOMEŠ, Josef a kol., *Český biografický slovník XX. století A-J*, Praha; Litomyšl, Paseka 1999, ISBN 80-7185-245-7.
- URBAN, Otto. *České a slovenské dějiny do roku 1918*, Praha, Aleš Skřivan ml. 2000, ISBN 80-902261-5-9.
- VANĚK, Antonín, *Vznik samostatného československého státu v roce 1918*, Praha, Melantrich 1988.
- VESELÝ, Zdeněk, *Světová politika 20. století v dokumentech (1900-1945)*, Praha, VŠE 2000. ISBN 80-2450-033-7.
- VRBATA, Jaroslav; DRAŠAROVÁ, Eva, *Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za 1. světové války 1914-1918. Svazek V. Rok 1918*. Praha, Státní ústřední archiv 1997, ISBN 80-85475-35-9.

Internetové zdroje

- GOMBÁR, Eduard, Československo a Egypt v letech 1920-1970, in: *Společnost Česko-arabská Bulletin* [online]. 11/2009, č. 2, s. 9-12 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.czech-arab.org/bulletin/26.pdf/>.
- KOUCKÁ, Pavlína, Kterak krajany hledali jsme ve Švýcarsku, in: *Zpravodaj českého krajanského spolku Beseda* [online]. 03/2013, č. 3, s. 12-14 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.beseda.be/images/zpravodaj/zpravodaj_2013-03.pdf/.
- MOTÝL, Ivan, Korupce na pražské radnici aneb noviny před sto lety, in: *Týden* [online], 31. 08. 2008, 14:19, © 2006-2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/media/stolety-expres/korupce-na-prazske-radnici-aneb-noviny-pred-sto-lety_78317.html?showTab=nejnovejsi#.U1emtv1_t5C/.

- Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/snem.sqw?org=296/>.
- Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=1105/>.
- United Nations Office at Geneva, *League of Nations* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: [http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/3DA94AAFE9E8E76C1256F340047BB52/\\$file/sdn_chronology.pdf/](http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/3DA94AAFE9E8E76C1256F340047BB52/$file/sdn_chronology.pdf/).
- Ústav pro péči o matku a dítě. *Pražské sanatorium* [online]. © 2007 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.upmd.cz/rudolf-jedlicka/prazske-sanatorium.html/>.

Příloha

1. Rodinná fotografie rodiny Duškových z roku 1898.²³³
2. Jeden z instruktážních dopisů od T. G. Masaryka adresovaný odpovědnému redaktorovi *Času* Cyrilu Duškovi z 11. srpna 1906.²³⁴
3. Svatební fotografie Cyrila a Pavly Duškových ze dne 28. srpna 1910. Přítomni jsou zde i oba svědci Bohuslav Dušek a Reinhold Justich.²³⁵
4. Fotografie Cyrila Duška na legitimaci *Času* z roku 1912.²³⁶
5. Cyril a Pavla Duškovi v Egyptě. Fotografie pravděpodobně z let 1922-1923.²³⁷
6. Pohřební průvod za rakví Cyrila Duška 8. března 1924 u Národního muzea.²³⁸
7. Místo posledního odpočinku Cyrila Duška na Olšanských hřbitovech.²³⁹

²³³ ANM, fond Cyril Dušek, ilustrační materiál, karton č. 13.

²³⁴ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

²³⁵ ANM, fond Cyril Dušek, ilustrační materiál, karton č. 13.

²³⁶ ANM, fond Cyril Dušek, veřejná činnost, *Čas*, karton č. 6.

²³⁷ ANM, fond Cyril Dušek, varia, karton č. 18.

²³⁸ ANM, fond Cyril Dušek, varia, karton č. 18.

²³⁹ Vlastní fotografie pořízená na prvním obecním hřbitově na Olšanech.

1. Rodinná fotografie Duškových z roku 1898.

Činy' pane recitace,
 Čas vafre N. Bobka
 na' Pavovnicko Doula pokybouc'
 a) zonalitickly je pimo rozvickano,
 aby' ly'ebou xodival o hrati'
 Zpra'va;
 b) postikly (as postkoluje t'mo
 pouivo stran. Ja' p'm'ro v'ikaciu
 o rozicnny' v'icm' a Cas
 tento m'ro v'pada' do zad.
 Ja' p'ora d se nejv'etn' rezervou
 d'ival pokyry a rady, ale tento
 postap m'ro m'ro doula odsoudit a

d'ive'ro' p'ora, aby' se m'ro' cno'
 nie tak'neho zostalo.
 D' H'obka byl instruvovan o'ntuaci
 p. Sab'ry'ce (je' s'ic'ed romanal m'lynd'
 a a m'el instruvant Vas; oflativ'
 i' bez instruve v'itue ce je
 politicky j'erna'.
 11/8/6. Masarik.

2. Jeden z instruktážních dopisů od T. G. Masaryka adresovaný odpovědnému redaktorovi Času Cyrilu Duškovi z 11. srpna 1906.

3. Svatební fotografie Cyrila a Pavly Duškových ze dne 28. srpna 1910. Přítomni jsou zde i oba svědci Bohuslav Dušek a Reinhold Justich.

4. Fotografie Cyrila Duška na legitimaci Času z roku 1912.

5. Cyril a Pavla Duškovi v Egyptě. Fotografie pravděpodobně z let 1922-1923.

6. Pohřební průvod za rakví Cyrila Duška 8. března 1924 u Národního muzea.

7. Místo posledního odpočinku Cyrila Duška na Olšanských hřbitovech.